

OPOWIEŚCI BROKOWSKIE
STUDENCI ZNAD BUGA, LIWCA, NARWI I NURCA
NA AKADEMII KRAKOWSKIEJ W XV ORAZ
POCZĄTKACH WIEKU XVI

W nieco zmienionej formie, artykuł stanowi część rozdziału *Studenci ze wschodnich terenów diecezji płockiej w Akademii Krakowskiej w latach 1400-1551*, pracy zbiorowej *Z historii życia codziennego i kultury ziemi ostrowskiej*, pod red. Jadwigi Sadowskiej, Ostrów : Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Ostrowi Mazowieckiej, 2024, s. 103-123.

Akademia Krakowska¹ powstała w roku 1364 za sprawą Kazimierza Wielkiego. Nasz władca plany miał niezwykle ambitne, ale początkowo nic nie zapowiadało, iż uczelnia wpisze się w poczet najprzedniejszych w Europie. Przez kilka pierwszych dekad swego istnienia krakowska uczelnia nie rozwinęła szerzej skrzydeł. Przyczyny tego stanu rzeczy były wielorakie, ale bodaj najznaczącą był fakt, że już w roku 1370 zmarł jej fundator i troskliwy mecenas, a jego następca Ludwik Andegaweński rzadko bywał w Krakowie i nie przejawiał większego zainteresowania dziełem poprzednika. Ludwik zszedł z tego świata w roku 1382, a kilkuletni okres niespokojnego bezkrólestwa także nie sprzyjał dbałości o wyższą edukację, zatem bardziej był prawdopodobny kompletny upadek niż rozkwit wszechnicy.

Dopiero polityczna stabilizacja, która nastąpiła po zawarciu związku małżeńskiego Jadwigi Andegaweńskiej, córki Ludwika z Władysławem Jagiełłą, zapoczątkowała lepsze czasy dla Akademii. Plany odnowy podupadającej uczelni spotkały się z przychylnością pary królewskiej, a szczególnie Jadwigi. Już około roku 1390 zabrano się energiczniej do pracy, a w roku 1397 uzyskano zgodę papieża Bonifacego IX na otwarcie Wydziału Teologicznego, co pozwoliło na stworzenie uczelni z prawdziwego zdarzenia, za którą uważano wówczas czterowydziałową – obejmującą poza teologią jeszcze sztuki wyzwolone, prawo i medycynę.

¹ Nazwę Uniwersytet Jagielloński nadano uczelni dopiero w roku 1817, a to dla podkreślenia związków z dynastią Jagiellonów.

Za wzór organizacyjny posłużyła m.in. uczelnia w Pradze i stamtąd miał pochodzić trzon kadry profesorskiej. Ukończenia dzieła nie doczekała królowa Jadwiga, gdyż zmarła w lipcu roku 1399. Jej zapis testamentowy pozwolił jednak na solidne zabezpieczenie finansowe przedsięwzięcia, a i król Władysław Jagiełło wsparł ze swej strony fundację. Pozwoliło to na zakup pierwszych budynków. W lipcu 1400 r. król „instytuował” uczelnię i datę tę uznaje się za moment reaktywacji Akademii. W tym samym miesiącu król oddał na potrzeby uczelni dom położony na rogu ulic Św. Anny i dzisiejszej Jagiellońskiej oraz doszło do ustanowienia pierwszego rektora.

Stanisław ze Skalbmierza, bo tak zwał się pierwszy rektor², rozpoczął wkrótce przyjmowanie wpisów immatrykulacyjnych, co stanowiło narodziny księgi *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis*, którą dalej będę określał mianem *Metryki*. Listę otwierają członkowie honorowi uczelni, a zapoczątkowuje wpis dotyczący samego króla. *Metryka* i powstałe na jej podstawie opracowania pozwalają zidentyfikować wstępujących na uczelnię młodzianów ze wszystkich praktycznie regionów Europy, w tym także tego, będącego przedmiotem niniejszego opracowania.

Ilustracja 1. Księga *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis*. P. 1, inde ab anno 1400 usque ad annum 1508. Źródło: Biblioteka Jagiellońska, sygn. BJ Rkp. 258 III, na portalu jbc.bj.uj.edu.pl.

² Jednym z głównych zadań uczelni było kształcenie kadr dla cywilizacyjnego zrównania Litwy z Polską. Symbolem polsko-litewskich związków był Jan z Drohiczyna, wnuk wielkiego księcia Kiejstuta, a syn księcia na Drohiczynie Butawda Henryka. Książę Jan został w roku 1401 drugim rektorem Akademii, a pierwszym pochodzącym z wolnego wyboru.

Studenci z terenów położonych pomiędzy Bugiem i Narwią poczęli pojawiać się na krakowskiej uczelni rychło po jej reaktywacji, ale początkowo w mało imponującej liczbie. Nic w tym dziwnego, bo dopiero w ostatnich dekadach wieku XIV, szczególnie zaś po zawarciu polsko-litewskiej unii personalnej zaistniała możliwość ponownego zasiedlenia wyludnionych skutkiem litewskich najazdów, porośniętych puszciami terenów. Jeszcze w roku 1368 Litwini zdobyli i puścili z dymem Pułtusk, a podczas ostatniego wielkiego najazdu z roku 1376, dotarli aż pod Tarnów, wprowadzając ponad 20.000 ludzi. Na wschodnim Mazowszu i Podlasiu odbudowywano stare i lokowano nowe miasta, karczowano lasy, zakładano wioski na surowym korzeniu, lub tam, gdzie wciąż widniały ślady zniszczonych. Rosło zapotrzebowanie na sprawnych administratorów, duchownych, nauczycieli, a chętnych do wyjazdu na peryferyjne, położone gdzieś nad brzegami Buga i Narwi obszary zbyt wielu nie było. To zapóźnienie stanowiło szansę dla rzutkich, inteligentnych i dysponujących jakimś zasobem finansowym młodzianów z naszego regionu.

Głównym miejscem zamieszkania szczególnie uboższych studentów były bursy. Najstarszą była Bursa Ubogich, którą w roku 1409 ufundował profesor Jan Isner. Szczodre fundacje umożliwiały powstawanie kolejnych m.in. Bursy Jerozolimskiej i Bursy Prawniczej, a że ta ostatnia zaistniała po części dzięki hojnemu zapisowi Jana Długosza, to często bywa nazywana Bursą Długosza. Koszt łóżka i wikt w bursie wynosił 1-2 grosze tygodniowo, co ponoć stanowiło skromną kwotę. Najubożsi często znajdowali przytułek u bogatszych rodzin mieszczańskich, a dorabiali sobie korepetycjami, bakałarzowaniem po szkółkach parafialnych, kopiowaniem dokumentów i dzieł literackich, służbą przy kościołach, a jak bieda przycisnęła, to i żebraniem, co wówczas nie stanowiło ujmy na honorze. W roku 1491 postanowiono, że studenci mają zamieszkiwać wyłącznie w bursach i szkołach parafialnych, a to wszystko po to, aby młodzież pod okiem przełożonych „w dobrych obyczajach, pobożności i nauce wzrastała”³. Aż do początku XVI stulecia, żacy byli poddani surowym regułom wspólnego wręcz zakonnego życia, co wcale nie znaczy, że reguł tych przestrzegali.

Przez cały wiek XV obowiązywał krakowskich scholarów strój duchowny, czyli długa suknia z kapturem, zwana z łacińska rewerendą. Dopuszczono niewielkie odstępstwa, ale zawsze miał to być ubiór poważny i przyzwoity. Najtańsze były suknie z czarnego, czeskiego płótna, bogacze zaś zadawali szyku czerwonymi, często podbitymi futrem. Kadra profesorska patrzyła z niechęcią na tę objawiającą się jaskrawością i dziwacznością odzienia, manifestację bogactwa, widząc w tym także przejaw młodzieńczego buntu. Długie, niepraktyczne suknie przeszkadzały pełnej ikry młodzieży w energicznych ruchach, więc w początkach wieku XVI przyzwolono na noszenie krótkich tunik zwanych germakami lub topieniakami⁴. Kary za noszenie zbyt fantazyjnych strojów były w odczuciu biedniejszych żaków srogie, bo dochodziły do kopy groszy, ale dla wielmożów te kilka tuzinów groszy było niczym splunięcie. Dla porównania, na wystawną, podbitą futrem tunikę, musiał taki bogacz wyłożyć osiem kop groszy. Tymczasem dla biedaka nawet najtańsza czarna suknia bywała wydatkiem ponad siły, bo kosztowała około 30 groszy, czyli równowartość kilkumiesięcznego utrzymania w bursie.

³ Józef Muczkowski, *Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych*, Kraków 1842, s. 70.

⁴ Jan Ptaśnik, *Obrazki z życia żaków krakowskich w XV i XVI wieku*, Kraków 1900, s. 5.

A przecież należało jeszcze nabyć kolejny obowiązkowy element ubioru, czyli myckę na głowę, na co należało wysupłać przynajmniej cztery grosze⁵. Boso, także studentom chodzić nie wypadało i choć trudno określić dokładny rodzaj przepisowego obuwia, to z pewnością te najmodniejsze, widoczne na obrazach z epoki, modne, jaskrawe i bardzo długie spiczaste obuwie było wzbronione. O orientacyjnej cenie butów dowiadujemy się ze skargi pewnego szewca, który żalił się w roku 1480 rektorowi, że nie otrzymał od żaka 23 groszy zapłaty za wykonane buty⁶. A przecież należało sobie jeszcze sprawić przynajmniej jedną koszulę, spodnie, serdak i kaftan. Wszystko to stanowiło niemały wydatek i podczas gdy bogacze przekraczali przepisy dla popisu, to biedacy robili to z nędzy.

Ilustracja 2. Bursa Ubogich na rogu Gołęziej i Wiślniej, stan z XIX w.
wg. akwareli w zbiorach Muzeum UJ⁷.

Do Krakowa napływała młodzież wielorakich zwyczajów, odmiennych temperamentów, różnego moralnego wychowania, co oznaczało, że niełatwo dawała się ująć w karby karności. Nic zatem dziwnego, że kłótnie były na porządku dziennym, często prowadząc do mniej i bardziej krwawych bitek, zwłaszcza że wielu żaków, szczególnie tych szlacheckiego pochodzenia nic sobie nie robiło z zakazu noszenia broni, a każde rzucone pod swym adresem złe słowo uznawali za plamę na honorze rodu. Po wstąpieniu na Akademię broń należało oddać w depozyt uczelnianym prowizorom. Kary za paradowanie uzbrojonym uderzały dotkliwie

⁵ Tamże, s. 6.

⁶ Antoni Karbowski, *Ubiory profesorów i uczniów w Uniwersytecie Jagiellońskim (1364-1889)*, Kraków 1899, s. 23.

⁷ *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364-1764*, pod red. Kazimierza Lepszego, Kraków 1964, t. 1, il. 19, s. 131.

przede wszystkim w biedaków i tak np. kiedy w roku 1497 żak Piotr Hornok chodził po ulicach z bronią na widoku, to zapłacił raptem 30 groszy⁸. Średniowieczne miasta do najbezpieczniejszych nie należały, zatem ludzie świeccy uznawali broń za niemal integralną część swego ubioru. Także i żak, choćby i ten ubożuchny, pragnął posiadać, jeśli nie miecz lub kuszę, to przynajmniej nóż dobry. A że wolno było mieć w bursie nóż do temperowania, a rozmiarów takiego kozika dokładnie nie określono, to łatwo sobie wystawić, że taka temperówka urastała zwyczajowo do rozmiarów sztyletu. Jeśli zaś ktoś miał z jakimś gwałtownikiem na pieńku, to gotów był oddać i tunikę, i myckę, i przybory do pisania, oby tylko zdobyć broń.

Przyczyną swarów bywała wzajemna niechęć poszczególnych nacji i to, pomimo iż o porozumienie w mowie trudno nie było, gdyż we dnie obowiązywał żaków nakaz używania wyłącznie łaciny. To porozumienie dotyczyło jednak wyłącznie mowy. Znienawidzeni przez prawie wszystkich byli Niemcy i zazwyczaj uczucia te odwzajemniali. Nawet przypadkowe potrącenie przez Niemca uważano za najgorszą zniewagę i mszczono się boleśnie, czego dowody są w aktach⁹. Najgwałtowniejsze potyczki z Niemcami toczyli Węgrzy, a ich temperament tak odbijał się na stanie madziarskiej bursy, że rektorzy co chwila grozili, iż zaprzestaną wynajmować tej nacji budynek. Madziarzy przynieśli ze sobą wiele barbarzyńskich zwyczajów, a należało do nich rytualne bicie młodszych kolegów w przypadający na 28 grudnia dzień Świętych Młodzianków. Pół biedy, gdyby bili tylko swoich, uszłoby jeszcze, gdyby poturbowali kilku Niemców, ale oni tłukli każdego, kto im się nawinął pod rękę. Niestety, do grup najbardziej wykpiwanych należeli nasi mazowieccy przodkowie, a określenie „mazowieckie świny” było na porządku dziennym. Przedmiotem szczególnych drwin była mazowiecka gwara. Do waśni między różnymi nacjami dochodziło jednak na wszystkich europejskich uniwersytetach, a przebieg ich był zazwyczaj znacznie bardziej burzliwy niż na polskiej uczelni. Również nieporozumienia pomiędzy krakowskimi studentami i mieszczanami były drobnostkami w porównaniu z tymi, do których dochodziło choćby w Anglii. Kłótnia, która w lutym 1355 r. wybuchła w oksfordzkiej tawernie, przerodziła się w bitwę, po której zakończeniu odnaleziono ciała 63 martwych żaków i kilkudziesięciu mieszkańców miasta.

Do potyczek dochodziło także pomiędzy mieszkańcami poszczególnych burs. W roku 1474 przed gromadzącą ubogą młodzież Bursą Filozofów pojawił się szlachcic Bernard z Luboszowa, rezydent Bursy Majętnych i począł urągać biednym filozofom, wzmacniając wyzwiska ciskaniem w okna kamieni. Był to już kolejny taki wybryk i tym razem przelał się kielich goryczy, skłaniając filozofów do czynów wojowniczych. Najechali na Bursę Majętnych, sprzęty nieco zdemolowali, a kilku krezusów dość mocno poturbowali¹⁰.

Najbiedniejsi studenci, ci utrzymujący się z bakałarzowania i żebraniny, mieszkali zwykle tam, gdzie nauczali, czyli w szkołkach parafialnych. Podług niepisanego zwyczaju każdy taki student mógł zebrać i korzystać z gościnnych wieczerzy tylko pośród wiernych danej parafii. Oczywiście, często i gęsto zdarzało się, że żacy jednej ze szkółek wkraczali na teren innej, co

⁸ Jan Ptaśnik, dz. cyt., s. 11.

⁹ Tamże, s. 34-35.

¹⁰ Tamże, s. 46-47.

prowadziło do bijatyk¹¹. Trafiali się także spryciarze podszywający się pod studentów i chodzący po domach po prośbie. Aby tym nadużyciom zapobiec, wprowadzono listy uprawionej do zebrania młodzieży akademickiej.

Bursy nigdy nie stały się przykładnym miejscem pilności i moralności, bo najczęściej to próżniacy i rozpustnicy sprowadzali pobożnych młodzianków na złą drogę, przypadki zaś odwrotne należały do rzadkości. Przynajmniej w Krakowie nigdy nie zdecydowano się na nadanie bursom prawa do sprowadzania bez cła i sprzedaży trunków alkoholowych, jak to miało miejsce w wielu uczelniach niemieckich. Zwierzchnicy tamtejszych burs zamieniali się w karczmarzy i dla własnej korzyści nakłaniali żaków do jak największego spożycia. W dość oryginalny sposób rozwiązano w Krakowie problem powtarzających się w bursach kradzieży, bo przecież otworzenie ówczesnych zamków z pomocą drutu lub noża, nie wymagało specjalistycznej, złodziejskiej wiedzy. W roku 1494 sprawę uregulowano w ten sposób, że wszyscy musieli mieć baczenie na ruchomości kolegów zamieszkujących daną izbę. Jeżeli rzeczy jakieś zginęły, to stratę rozdzielano solidarnie między współmieszkańców, nie wyłączając głównego poszkodowanego¹². Występkom sprzyjał fakt, że w bursach pełno było różnych typów, którzy studentami nigdy nie byli, albo po wniesieniu najmniejszej dopuszczalnej opłaty zostali wpisani do *Metryki* i korzystali ze wszystkich przywilejów. Pomimo zakazów, studenci nagminnie opuszczali bursy nocami, by kierować swe kroki ku szynkom, domom gier i rozpusty. To jednak wymagało posiadania wypchanego mieszka, a że studenci z Mazowsza i Podlasia byli przedmiotem drwin m.in. z powodu ich finansowej mizerności, więc nie sądzę, aby poza wyjątkami królowali w tych przybytkach. Inna sprawa, że byli i tacy żacy, jak choćby niejaki Maciej z Piotrkowa, którzy z gry w kości i karty czynili źródło stałego dochodu.

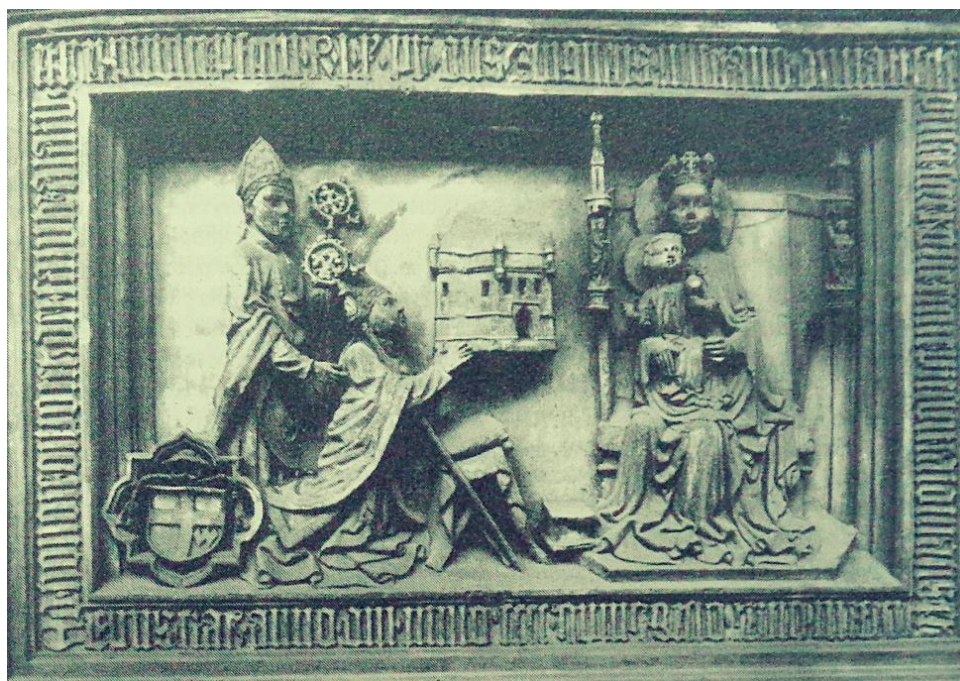

Ilustracja 3. Profesor z uczniami, rycina ze strony tytułowej dzieła *Computus Chirometralis cum commentario Johannis Glogoviensis*, Kraków 1507. Źródło: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa wbc.poznan.pl.

¹¹ Tamże, s. 50-52.

¹² Tamże, s. 57.

Wzbraniano zapraszania do burs kobiet, ale niewiele sobie z tego robiono, czego świadectwa znajdujemy w aktach. Choćby niejakiego Jana, przełożonego bursy oskarżono o to, że włóczy się po mieście z podejrzanej konduity Błażkówną i widziano go, jak ową Błażkównę wciągał nocą przez okno do bursy. Jego koledzy twierdzili, że owego Jana posłali na miasto po piwo, ale nim wrócił, to bramę do gmachu zamknięto. Gdyby posłaniec dobijał się nocą do bramy, to pal lichy, że zostałyby ukarani, ale najważniejsze, że piwo uległoby konfiskacie. Wciągnięto więc kolegę wraz z trunkiem przez okno, świadek zaś musiał ulec optycznemu złudzeniu, iż widział kobietę. Była to oczywista kpina z owego świadka, prepozyta sąsiadującego z bursą kościoła¹³. Studiująca w Krakowie młodzież dopuszczała się przeróżnych złośliwości i brewerii, ale pod względem moralnego zepsucia zajmowała dalekie miejsce w Europie. Przewodził prawdopodobnie Paryż, którego bursy przeistoczyły się w gniazda rozpusty, a w domu „gdzie na pierwszym piętrze nauczyciele kollegia wykładali, na dole krewkość niewieścia miała schronienie, skąd niekiedy rozlegające się po gmachu krzyki i klótnie, nauczających i słuchaczy gorszyły i głużyły”¹⁴. Tej paryskiej, niewiele ustępowała uczelnia wiedeńska, której rektor zmuszony był wprowadzić w roku 1450 ostre zarządzenia, dyscyplinujące żaków, gdyż „jakby dzikie zwierze na ludzi napadali, śmiertelnie ich ranili, lub o kalectwo przyprawiali; zakapturzeni, jakby wrogowie z bronią chodzili, a nawet obyczajem łupieżców i złodziejów z ogrodów winogrona i owoce zabierali i wiele innych popełniali występki”¹⁵.

Ilustracja 4. Bursa Jerozolimaska w Krakowie, fundacja kardynała Zbigniewa Oleśnickiego: tablica erekcyjna z wyobrażeniem modelu budynku bursy trzymanego przez fundatora, 1453 r. (obecnie wmurowana w dziedzińcu Collegium Maius)¹⁶.

¹³ Tamże, s. 64.

¹⁴ Józef Muczkowski, dz. cyt., s. 3.

¹⁵ Tamże, s. 44.

¹⁶ *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, pod red. Bronisława Geremka, Warszawa 1997, il. 338, s. 341.

Immatrykulacja wiązała się ze złożeniem przysięgi i wniesieniem stosownej opłaty. Osoba składająca przysięgę stawiała osobiście przed rektorem, kładąc palce na zacytowanym w tekście roty wersecie z Pisma Świętego, czego świadectwem ma być rozległa plama w dolnej części tej karty. Przypuszcza się, że przy okazji spisywano na luźnych kartkach personalia, które skryba – zazwyczaj dopiero pod koniec danego semestru – prznosił do księgi. Zdarzało się, że skryba zapominał o tym obowiązku i bywali studenci, którzy nigdy nie zostali wpisani do *Metryki*. Dane niektórych pominiętych, po przedstawieniu świadków złożenia ślubowania, „wciskano” pomiędzy już istniejące wpisy. Byli też tacy, co zostali wpisani do księgi dwukrotnie. O tym, że pisarze kopiowali notatki niezbyt starannie, świadczą liczne spotykane we wpisach pomyłki. Należy się jednak skrybom usprawiedliwienie, że dane dotyczące danej osoby zapisywali tak, jak je usłyszeli, co z racji mnogości gwar, dialektów i języków stwarzało wielkie pole do powstawania nieścisłości. Nawet przy jednym rektorze bywało po kilku skrybów, toteż na kartach *Metryki* znajdujemy zapisy dokonywane różnym stylem i zawierające zróżnicowaną liczbę informacji.

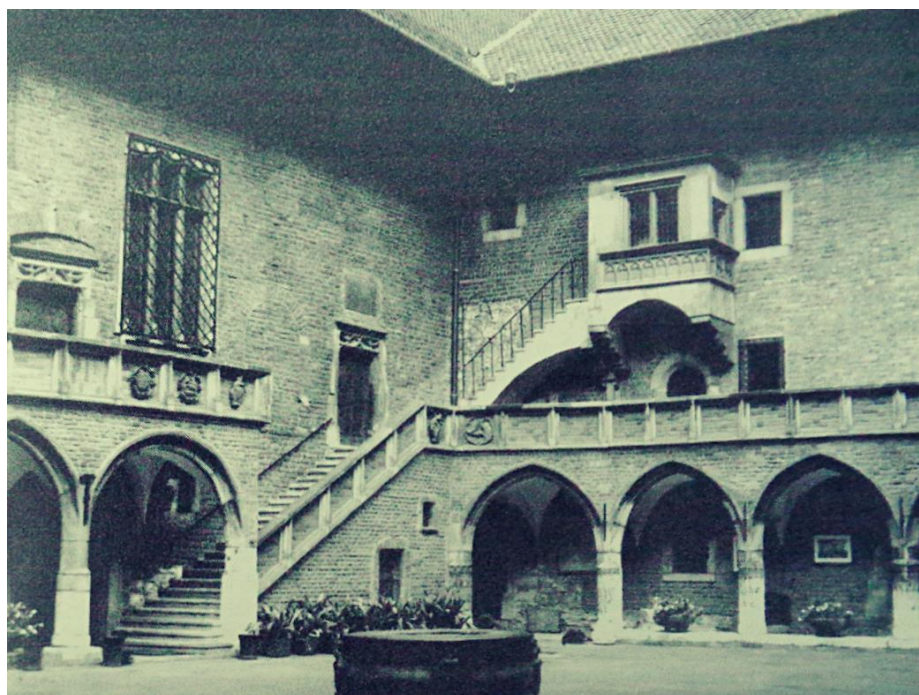
Składając przysięgę, student zobowiązywał się do przestrzegania praw rządzących uczelnianą wspólnotą oraz poddawał się zwierzchności i sądom rektora. Jednocześnie zyskiwał prawo do korzystania z przywilejów związanych z przynależnością do akademickiej społeczności. Wszelkie lżejsze przestępstwa i sprawy cywilne rozpatrywał sąd rektorski i tylko przestępstwa większej wagi były kierowane do sądu biskupiego w przypadku duchownych, a do królewskiego, gdy sprawcą był człowiek świecki. Po immatrykulacji młodzieniec stawał się studentem, ale tylko papierowym, gdyż dla starszych kolegów był wciąż nieopierzonym żółtodziobem, zwanym z francuska beanem – godnym miana studentem stawał się dopiero po otrzęsinach. Nie było to nic nowego, gdyż podobno nawet Sokrates, nim rozpoczął swe studia w Atenach, to został zawleczony przez kolegów do łaźni i poddany wymyślnym mękom. Rodzaj stosowanych tortur zależał od wyobraźni oraz poczucia humoru zawiadujących obrzędem, a oblewanie wsadzonego na drewnianego kozła delikwenta smrodliwymi, pełnymi robactwa nieczystościami, należało do najłagodniejszych aktów rytuału. Po zakończeniu uroczystości odbywano bachanalia, urządzone rzecz jasna na koszt nowo przyjętych w szeregi studenckiej braci – w ten sposób odwdzięczali się swym kolegom za poczynione względem ich osoby starania i trudy. Profesorowie przyzwalali na ten obyczaj i tylko czasami próbowali temperować fantazję organizatorów. Tak np. w roku 1498 rektor zakazał wyłudzać od beanów na koszty biesiady więcej niż pół florena, czyli 15 groszy, no, chyba że któryś z własnej, nieprzymuszonej woli, chciałby dać więcej.

Do roku 1418 włącznie, kadencja rektora trwała rok (zazwyczaj od kwietnia do kwietnia), później zaś – z wyjątkiem lat 1422, 1425 i 1426 – kadencje były półroczne. Wyboru rektora na sezon letni dokonywano w przypadającym na 24 kwietnia dniu św. Jerzego, natomiast na semestr zimowy w dniu św. Gawła, czyli 16 października. Wybór nowego rektora był równoznaczny z rozpoczęciem nowego semestru. Immatrykulacji dokonywano przez cały rok, co wyjaśnia, czemu np. osoba rozpoczynająca studia w semestrze zimowym roku 1480 dokonuje immatrykulacji pod koniec kwietnia roku następnego. Odnalezienie takich studentów ułatwia fakt, że niektórzy ze skrybów mieli chwalebny zwyczaj oznaczania na kartach zmiany roku kalendarzowego. Wpisy każdego semestru poprzedzane są nagłówkiem zawierającym

informacje o osobie pełniącej funkcję rektora w danym semestrze. Niektóre nagłówki są zdobione, inne zaś są sformalizowane i uproszczone, co wynikało zapewne z osobistych upodobań rektora oraz artystycznych talentów skryby. Każdy wpis zawiera z zasady imiona wstępującego na uczelnię i jego ojca, miejsce pochodzenia oraz wysokość opłaty.

Dopiero pod koniec wieku XV poczęto częściej wpisywać dokładną datę immatrikulacji. Szczęśliwie wpisów dokonywano zazwyczaj chronologicznie, co pozwala przypuszczać, że wiele osób, których nazwiska sąsiadują ze sobą na kartach *Metryki*, pochodziło z tej samej okolicy. Można bowiem założyć, że razem zgłaszali się nie tylko do wpisów, ale i gromadnie podróżowali do dalekiego Krakowa. Bywały przypadki, że o kimś pochodzącym np. z wioski Góra, pisano Górski. Z biegiem lat jest takich przypadków coraz więcej i można się domyślać, że dotyczy to przede wszystkim synów szlacheckich.

Wpis do *Metryki* wymagał wniesienia opłaty w wysokości 8 groszy. Istniała jednak możliwość uregulowania należności w ratach i korzystały z niej nie tylko osoby ubogie, ale i opływające w dostatki. Rektor miał także możliwość zwolnienia kandydata na studenta od opłaty. Zazwyczaj dotyczyło to zakonników, ale nie tylko. Wysokość opłaty pobieranej w krakowskiej uczelni była zbliżona do tej z Pragi i Lipska, przewyższała natomiast wiedeńską¹⁷. Czasami akceptowano także opłatę w naturze, np. soli, piwie, wosku, a nawet w gęsiach, a zdarzały się ponoć przypadki, że świeżo upieczony student zamiast sypnięcia bezdusznymi monetami, urządził dla profesorów ucztę. Nie bardzo sobie wyobrażam ówczesnej podróży znad Buga czy Narwi z gęsiami, więc zapewne z tego powodu, przypadki wnoszenia taksy w naturze nie dotyczą żaków wymienionych w tym opracowaniu.

Ilustracja 5. Uniwersytet Krakowski: gmach Collegium Maius, XIV (?), XV-XVI w., dziedziniec¹⁸.

¹⁷ *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500*, t. 1, wstęp, s. xxxvi-xxxvii.

¹⁸ *Kultura Polski średniowiecznej...*, il. 337, s. 339.

Pośród studiujących dominowali mieszczenie. W XV w. przyjęło się pośród patrycjatu, szczególnie większych miast, że przynajmniej jeden z synów winien mieć za sobą choćby i krótki epizod uniwersyteckiej edukacji. Pomagało to w objęciu urzędu, a do grona najzamożniejszych mieszczan należeli wykształceni lekarze, aptekarze, księgarze. Było także dobrze widziane, aby szlachcic ubiegający się o godność starosty, kasztelana czy wojewody miał w swoim życiorysie choćby krótki i niekoniecznie poświęcony ślęczeniu nad księgami pobyt w Krakowie. Nauka uniwersytecka z pewnością ułatwiała awans w hierarchii kościelnej. W wieku XV szkoły przy kościołach parafialnych tak w miastach, jak i na wsi były już zjawiskiem powszechnym. Biorąc jednak pod uwagę choćby rozległość ówczesnych parafii i oddalenie wiosek, nie sposób było marzyć o powszechności elementarnego nauczania. Wielu właścian posyłało jednak swe dzieci do szkół, widząc w tym nadzieję na poprawę swego losu i statusu. Na krakowskiej uczelni bywali synowie chłopscy, ale biorąc pod uwagę odległość i koszty, to ci z Mazowsza i Podlasia musieli należeć do wyjątków i to pod warunkiem, że uzyskali pomoc ze strony dziedzica lub plebana. Przy sporej dozie szczęścia nawet dla ludzi z plebsu, droga do stanowisk duchownych wciąż stała otworem, choć w wieku XV przebiegał już powolny, lecz nieuchronny proces zamykania tych możliwości.

W większości przypadków naukowa przygoda krakowskich studentów trwała krótko. Z ogólnej ich liczby, tylko co 4-5 zdawał pomyślnie egzamin na bakałarza, a ledwie co 20 zostawał magistrem sztuk wyzwolonych¹⁹. Większość żaków kończących studia już na wczesnym etapie, nie czyniła tego z braku chęci do nauki. Edukacja wymagała wyrzeczeń i znacznych środków finansowych, a przecież nawet w tak krótkim czasie można było wprawić się w sztuce dobrego wystawiania się w mowie i piśmie, co wystarczało do głoszenia strzelistych kazań, redagowania listów oraz dokumentów w sądach i kancelariach, prowadzenia rachunkowości, wreszcie nauczania w różnych szkołach i szkołkach. Codzienne używanie łaciny, obowiązkowy udział w wykładach, ćwiczeniach, dysputach, kontakt z cudzoziemcami i intelektualną elitą sprawiały, że już po semestrze albo dwóch nauki, uczelnię opuszczał człowiek, który nabrał ogłady, umiał się zachować w towarzystwie i inaczej spoglądał na świat. Było to aż nadto, aby budzić podziw pośród szlacheckiej braci i cieszyć się poważaniem w miejskich elitach.

Zachowane w aktach informacje o karierach profesorskich świadczą, że bakałarzem można było zostać już po roku, niektórym zajmowało to lat 6, ale przeciętnie wymagało 2-3 lat nauki. Z pewnością krótsza i łatwiejsza droga do sięgnięcia po tytuł, stała przed tymi, którzy przed przybyciem do Krakowa ukończyli jakąś dobrą szkołę przykościelną, a jeszcze lepiej przykatedralną w dużym mieście. Pozostający na uczelni bakałarz występował w podwójnej roli uczącego się i nauczającego zarazem, gdyż zyskiwał prawo do wykładania na niższym kursie wydziału sztuk. Uzyskanie tytułu mistrza wymagało przeciętnie kolejnych 4-5 lat nauki. Osiągnięcie stopnia naukowego wiązało się z otrzymaniem symbolicznych przedmiotów.

¹⁹ Sztuki wyzwolone, łac. *artes liberales*, to przedmioty wykładane w szkołach starożytnego Rzymu i w średniowiecznej Europie. Dzieliły się na 2 stopnie: *trivium* – obejmujące gramatykę, retorykę, dialektykę; *quadrivium* – obejmujące arytmetykę, geometrię, muzykę i astronomię. Sztuki wyzwolone były przedmiotem nauczania na uniwersytetach średniowiecznych na wydziałach sztuk wyzwolonych, stanowiących przygotowanie do studiów teologicznych, medycznych i prawnych, def. za: *Encyklopedia PWN*, na portalu *encyklopedia.pwn.pl*.

Bakałarza honorowano rękawiczkami, a mistrza sztuk zamkniętą księgą, biretem, złotym pierścieniem i księgą otwartą. Dopiero po zdobyciu mistrzostwa w sztukach wyzwolonych można było podjąć studia, na którymś z wydziałów wyższych: prawa, medycyny lub teologii. Pomiędzy wstąpieniem na uczelnię a zdobyciem tytułu doktora teologii mijało zazwyczaj 20 lat. Nieco mniej cierpliwości wymagały studia prawnicze, bo ledwie 10-13 lat. Podobnie długo trwały studia medyczne, ale w XV w. nie dochodziło w Krakowie do promocji doktorskich na tym wydziale. Po przynajmniej czterech latach studiów medycznych odbywały się jednak w krakowskiej uczelni egzaminy licencjackie, które pozwalały na wykonywanie praktyki lekarskiej²⁰. Ci, którzy pragnęli szczyścić się tytułem doktora nauk medycznych, peregrynowali w tym celu poza polskie granice, zwykle do Włoch²¹. Tytuły naukowe zdobywali najczęściej mieszczanie i nic w tym dziwnego, bo to im bardziej były potrzebne dla zrobienia kariery niż szlachcicom.

Ilustracja 6. Nadanie przywilejów Akademii Krakowskiej w 1400 r., obraz pędzla Marcello Bacciarello, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Krakowie.

Źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie *imnk.pl*.

²⁰ Antoni Karbowski, dz. cyt., s. 56.

²¹ Halina Manikowska, *Kultura polski średniowiecznej XIV-XV w.*, Warszawa 1997, [w:] *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, pod red. Bronisława Geremka, Warszawa 1997, s. 344-345.

WSTĘP DO INDEKSU MIEJSCOWOŚCI

Opracowanie obejmuje południkowo obszar od Serocka i miejscowości leżących w pobliżu zachodniego brzegu Narwi po osady we wschodniej części obecnego woj. białostockiego. Równoleżnikowo zaś od powiatu kolneńskiego na północy, po niektóre miejscowości obecnego powiatu siedleckiego. Wymienione miejscowości leżały na terenie kilku ówczesnych diecezji. Niestety, podczas gdy w *Metryce* tyczącej lat 1509-1561 wpisywanie nazw diecezji stało się regułą, brak zaś tych nazw był wyjątkiem, to w *Metryce* z wieku XV mamy do czynienia z przypadkiem odwrotnym. W zamieszczonym poniżej spisie czytelnik napotka notki tyczące trzech diecezji: płockiej (oznaczonej w indeksie jako „DP”), łuckiej („DŁ”) i poznańskiej („DPO”). Brak nazwy diecezji bardzo utrudnia identyfikację miejscowości. Oczywiście, zasięg terytorialny ówczesnych biskupstw był odmienny od obecnego. Państwowe jednostki administracyjne nie zawsze leżały na obszarze jednej diecezji. Na przykład parafie ze składającej się z jednego powiatu ziemi liwskiej, przynależały do diecezji płockiej i poznańskiej. Granicę diecezjalną wyznaczono w oparciu o drogę prowadzącą z Warszawy przez Liw na Litwę (parafia w Liwie należała do diecezji poznańskiej).

Dość łatwa jest identyfikacja nazw miast, choć problemy stwarzają te, których nazwy są bardzo popularne, jak Ostrów czy Kamieniec, co stwarza szczególne trudności przy braku nazwy diecezji. Największych kłopotów przysparzają wioski i szlacheckie zaścianki. W jednej diecezji potrafiło leżeć kilka miejscowości o tej samej lub niewiele różniącej się nazwie, a niektórych nazw nie sposób przyporządkować, do żadnej z istniejących wówczas, a tym bardziej obecnie miejscowości. Przy braku nazwy diecezji, geograficzna lokalizacja wiosek o nazwach takich, jak np. Wola, Dąbrówka czy Góra jest praktycznie niemożliwa. Do zidentyfikowania przynależności terytorialnej miejscowości wykorzystano informacje zawarte w kilku dziełach, a pisząc o ich położeniu w poprzednich stuleciach, użyto słowa „dawniej”. W wielu przypadkach przyporządkowanie terytorialne danej miejscowości nosi znamiona domniemania i nie można go uznać za pewnik.

Dopiero w wieku XVI poczęto podobno rozróżniać imiona Mateusz i Maciej. Z wpisów mogłoby wynikać, że na uczelnię wstępowali prawie wyłącznie Macieje, a nie Mateusze. W każdym z tych przypadków dołączyłem oryginalny łaćniński zapis imienia, a czytelnicy sami zadecydują, jak miał na imię pochodzący z ich okolicy student. To samo dotyczy i innych imion, których prawidłowej formy nie byłem do końca pewny.

W indeksie zamieściłem także rok i nazwę semestru, w którym mieszkaniec naszego szeroko pojętego regionu rozpoczął studia – „L” dla letniego i „Z” dla zimowego. W *Metryce* nie zamieszczono numerów porządkowych dokonywanych wpisów. Numery porządkowe zawarte w poniższym indeksie zostały skopiowane z opracowania *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508*. Niektórym wpisom towarzyszyły notki tyczące np. wcześniejszej czy późniejszej kariery studenta. Te pisane kursywą notki zamieściłem w oryginalnej łaćnińskiej formie. W omawianym okresie skrybowie bardzo rzadko podawali dokładny dzień immatrykulacji. Także i te informacje dołączono do spisu.

Czytelnik odnajdzie także informację o wysokości wniesionej przez nowo upieczonego studenta opłaty. Przypadki, gdy zdobył się na opłacenie od razu 8 groszy, oznaczyłem słowem

– „całość”. Jak już wspomniano, większość ze wstępujących na uczelnię nie wytrwała do momentu, w którym mogłaby się starać o uzyskanie tytułu naukowego, co wiązałoby się z koniecznością uiszczenia całej opłaty. Z tego zapewne powodu, ale i zwykłej nierzetelności skrybów, tylko czasami odnotowano wniesienie kolejnych rat. Przypadki odnotowania wniesienia kolejnej raty lub dopłaty do 8 groszy oznaczyłem symbolem „+”, np. „2gr+całość”. Symbol [-] należy odczytywać jako brak informacji o opłacie, natomiast skrót [nc] oznacza niemożność odczytania jej wysokości.

W Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie znajdują się metryki uniwersyteckich graduatów Wydziału Sztuk, począwszy od roku 1402. Pierwszego opracowania tych rękopisów dokonał w roku 1849 Józef Muczkowski, a w roku 2000 wydano współczesne opracowanie o tytule *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*. Informacje tam zawarte, a dotyczące osób wymienionych w poniższym opracowaniu, zostały zapisane w nawiasie kwadratowym jako np. [KP 1470/17B, 1473/8M], co oznacza, że podług *Księgi promocji*, dana osoba uzyskała w roku 1740 tytuł bakałarza, a podług rękopisów została promowana jako siedemnasta w danym roku, w roku zaś 1473 została jako ósma promowana na stopień magistra. Informacje o promocjach na początku wieku XVI pochodzą ze wspomnianego opracowania J. Muczkowskiego noszącego tytuł *Statua nec non liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849*. Informacje pochodzące z tego dzieła zapisano identycznie, jak w przypadku *Księgi promocji*, tyle że litery „KP” zostały zastąpione przez „ST”.

Brak nazw diecezji wymusił bardziej szczegółowe poszukiwanie informacji w różnych źródłach, stąd liczba dodatkowych, ujętych w kwadratowe nawiasy informacji jest tutaj większa niż w przypadku opracowania obejmującego lata 1509-1551.

Ilustracja 7. Pieczęć Uniwersytetu Krakowskiego z orłem i popiersiem św. Stanisława, początek XV w.²²

²² *Kultura Polski średniowiecznej...*, il. 335, s. 336.

INDEKS MIEJSCOWOŚCI

ARCIECHÓW – dawniej w pow. kamienieckim ziemi nurskiej²³, obecnie nad brzegiem Zalewu Zegrzyńskiego w pow. wołomińskim, gm. Radzymin: Paweł²⁴ s. Andrzeja *de Jercechow* DP, **1507Z/285**, 4 gr, [ST 1511B, Paweł *de Arcyechow*]

BAGIENICE – często spotykana nazwa miejscowości, dawniej^{25,26,27} m.in. w pow. kolneńskim, ostrołęckim i wiskom: Jakub s. Jana *de Bayenycze* **1499Z/331**, 2 gr; Jakub s. Jana *de Boynycze* **1504Z/261**, 4 gr.

BARCICE – dawniej²⁸ m.in. w pow. kamienieckim, ziemi nurskiej, obecnie pow. Wyszaków, gm. Somianka: Mikołaj s. Adama (Ade) *de Barczicze* **1422/027**, [-], [Martii, Aprillis 1459. *Digneatur SV litteras ap. super gratia exsectativa... Nicolae Cricz Adae de Barczicz rectorii par. eccl. in Byala Pozn. d. sub. data 24 Novembris [VIII Kal. Decembris] a. I, ad collationes et totidem beneficia concessa conficiendas cum expressione, quad idem Nicolaus par. eccl. praedictan... (12 m arg.) ... ac canonicatum et praebendum eccl. collegiatae Warszoviensis praetictae d. ... (8 m. arg.) ... tempore datae nm. obtinebat, prout obtinet, expediri mandare...²⁹]; Piotr s. Adama (Ade) *de Barczicze* **1435Z/084**, całość, [Januari 1437. *Sup. Petrus Adae de Barczicze clericus Pozn. d., ut sibi de eccl. par. in Brochowo (18 m. arg.) eiusdem d., per obitum Johannis Dobeslai vacante, auctoritate ordinaria eiudem collata, denuo provideatur³⁰*].*

BRAŃSK – zapewne podlaski lub obecny nadbużański Brańszczyk: Mikołaj s. Jakuba *de Branysk* **1451L/063**, 2 gr; Andrzej s. Bartłomieja *de Bransco*, **1462Z/157**, [nc], całość; Andrzej s. Bartłomieja *de Branysco* **1462Z/176** [drugi, przekreślony wpis dotyczy zapewne tego samego Andrzeja]

BRAŃSK, BRAŃĆ (Słowacja?), **BERENCS** (Węgry?) – Adam s. Piotra *de Branczk*, **1498Z/283**, 6 gr.

BRAŃSK (Podlasie) – Błażej s. Jana *de Bransko* DŁ, **1491L/074**, 18 czerwca. 3 gr.

BRONOWO –być może chodzi o miejscowość dawniej³¹ w pow. wiskim, obecnie łomżyńskim, gm. Wizna: Piotr s. Andrzeja *de Brunowo* **1428L/023**, 1 gr; Maciej (*Mathias*) s.

²³ Arciechów. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika historyczno-geograficznego Mazowsza w średniowieczu*.

²⁴ Erciechowski Paweł (Arciechowski?), kanonik warszawski. Występuje w aktach kapituły pod rokiem 1524 i 1527 i odnotowany jest jako obecny w posiedzeniach generalnych. Bibl.: *Acta collegiatae*, s. 52, 59, [za:] Ludwik Królik, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa 1990, s. 188.

²⁵ Henryka Sędziak, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie kolneńskim*, „*Studia Łomżyńskie*” 2004, T. 15, s. 357.

²⁶ *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, Kraków 2004, t. 1, s. 57.

²⁷ Bagienice, Bagienice II. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika*.

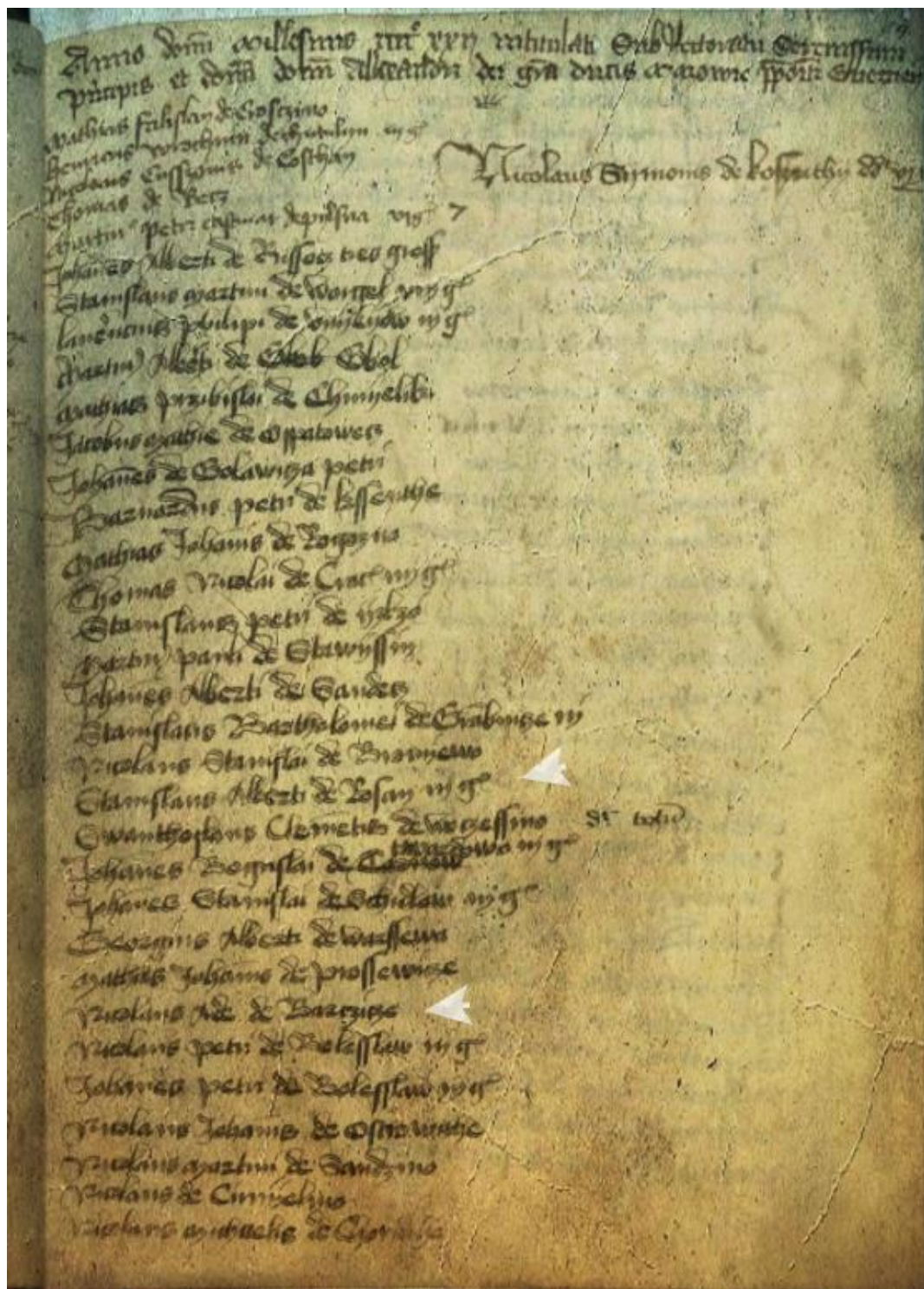
²⁸ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, Warszawa 1880, t. 1, s. 166.

²⁹ *Bullarium Poloniae*, Rzym 1998, t. 6, s. 299, nr 1385.

³⁰ Tamże, t. 5, s. 102, nr 600.

³¹ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 1, s. 355.

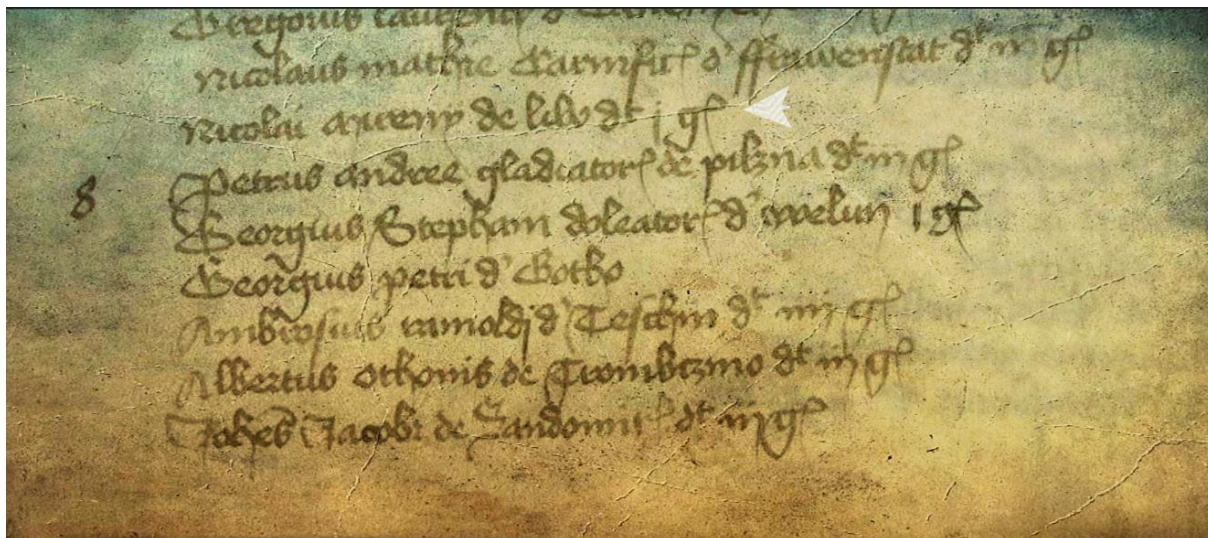
Piotra de Brunowo, 1456L/032, 2 gr. [KP 1458/51B, 1562/16M]; Jan s. Stanisława de Bronowo, DP, 1464L/082, 3 gr.

Ilustracja 8. Rok 1422, rektorat Aleksandra, księcia mazowieckiego, strzałkami oznaczono wpisy dotyczące studentów Stanisława s. Wojciecha z Różana i Mikołaja s. Adama z Barcic³².

³² *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 59.

BROSKÓW – dawniej³³ w pow. liwskim, parafia niwiska, obecnie w pow. siedleckim, gm. Kotuń: Maciej (*Mathias*) s. Mikołaja *de Broskow*, **1459L/060**, [nc], całość.

Ilustracja 9. Rok 1428, rektorat Wawrzyńca z Raciborza, strzałką oznaczono wpis dotyczący Mikołaja s. Mirona z Liwu³⁴.

CHMIELEWO – zdaniem autorów dzieła *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500* chodzi o jedną z miejscowości o tej nazwie położonych na Mazowszu, być może jest to Chmielewo dawniej³⁵ i obecnie w pow. ostrowskim, gm. Stary Lubotyń: Jakub s. Mrocześława³⁶ (*Mroceslai*) *de Chmyelow DP*, **1493Z/369**, całość.

CHMIELEWO lub **CHMIELÓW** – jw.: Niemierza³⁷ (*Nemerza*) s. Pawła *de Chmelowo*, **1414-15/214**, 2 gr; Maciej (*Mathias*) s. Bernarda *de Chmelow*, **1417/064**, 3 gr; Maciej (*Mathias*) s. Mikołaja *de Chmielow*, **1501Z/341**, 19 kwietnia, 4 gr.

CHMIELÓW – jw.: Trojan (*Trojanus*) s. Adama (*Ade*) *de Chmelow*, **1473L/105**, całość; [KP 1476/28B]; Mikołaj s. Adama (*Ade*) *de Chmyelow*, **1473Z/290**, całość; Mikołaj s. Adama Chmielewskiego (*Ade Chmyelewsky*) *de Chmyelow*, **1480L/083**, 28 lipca, 2 gr.

CIBORY (niegdyś **ŚCIBORY**) – wiele miejscowości z tym członem leży w szlacheckiej okolicy dawnego³⁸ pow. zambrowskiego, obecnie m.in. Cibory-Chrzczone, Cibory-Krupy, Cibory-Kołaczki w pow. białostockim, gm. Zawady: Bernard s. Nadbora³⁹ (*Nadburi*) *de Czybori*, **1483L/142**, 3 gr.

³³ Broszków. Kartoteka powiatu liwskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

³⁴ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 79.

³⁵ Chmielewo. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

³⁶ Przemysław Zwoliński, *Funkcja słowotwórcza elementu -slaw w staropolskich imionach osobowych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 1950, z. 10, s. 178.

³⁷ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, Wrocław 1974-1976, t. 4, s. 45-46.

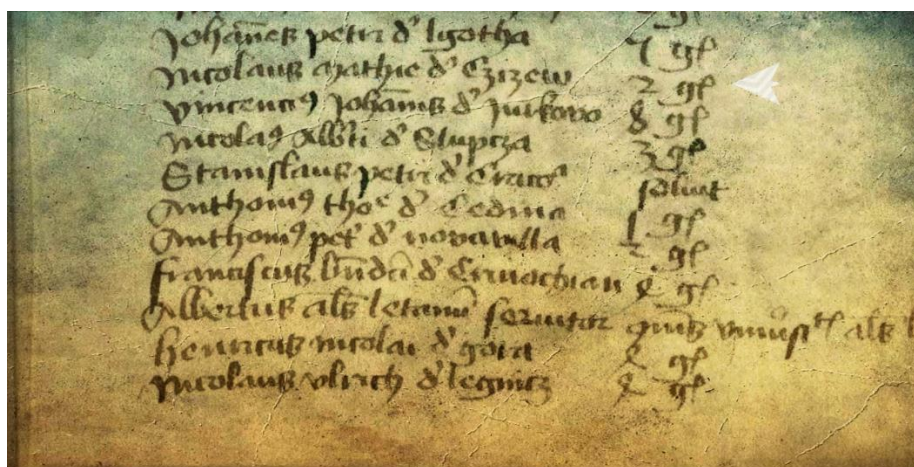
³⁸ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 2, s. 117-118.

³⁹ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 4, s. 4-5.

CIELEŚNICA – dawniej⁴⁰ i obecnie w pow. bielskim, gm. Rokitno: Wojciech s. Michała *de Czelesnicza DŁ*, **1501Z/310**, 25 lutego 1502, 3 gr.

CZERWIN – dawniej i obecnie w pow. ostrołęckim: Maciej (*Mathias*) s. Boruty (*Borute*) *de Czirvino*, **1489Z/258**, całość, [„Czerwin, osada nad rzeką Orz, pow. ostrołęcki [...] W aktach są ślady, że w r. 1500 niejaki Boruta przeznaczył grunta na uposażenie kościoła”⁴¹].

CZYŻEWO, CZYŻEW – w dawnej diecezji płockiej Czyżewo leżało w ziemi dobrzyńskiej, Czyżew zaś w nurskiej⁴², obecnie pow. ostrowski: Mikołaj s. Floriana *de Czizow*, **1411/008**, [-]; Mikołaj s. Macieja (*Mathie*) *de Czizew*, **1436Z/178**, 2 gr., [według mediewisty Adama Wolffa ów Maciej ojciec studenta Mikołaja to najprawdopodobniej sędzia ziemi nurskiej Maciej z Czyżewa⁴³].

Ilustracja 10. Rok 1436, strzałką oznaczono wpis dotyczący Mikołaja s. Macieja z Czyżewa⁴⁴.

DMOCHY – dawniej⁴⁵ w pow. nurskim, obecnie człon nazw wielu miejscowości w pow. wysokomazowieckim: Piotr s. Jana *de Dmochy*, **1504Z/292**, 4 gr.

DROHICZYN: Jan s. Pawła *de Drohiczino*, **1430Z/181**, [-]; Piotr s. Jakuba *de Droyczyn*, **1488Z/209**, 5 gr; Mikołaj s. Jana *de Drohyczyn*, **1506L/135**, 3 gr.

DROZDOWO – zdaniem autorów dzieła *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500* chodzi o jedną z miejscowości o tej nazwie położonych na Mazowszu. Mogą być to wioski położone dawniej w pow. płockim, płońskim, a na obszarze objętym niniejszym opracowaniem różańskim i wiskim⁴⁶, to przedostanie Drozdowo znajduje się obecnie w pow. makowskim, gm. Rzewnie, ostatecznie zaś w pow. łomżyńskim, gm. Piątница: Jakub s. Stanisława⁴⁷ (*Sinislai*) *de Drosdowo*, **1426/022**.

⁴⁰ *Słownik geograficzny...*, t. 1, s. 685.

⁴¹ Tamże, s. 836.

⁴² *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 2, s. 244-245.

⁴³ Czyżew Kościelny do 1490 r. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁴⁴ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 113.

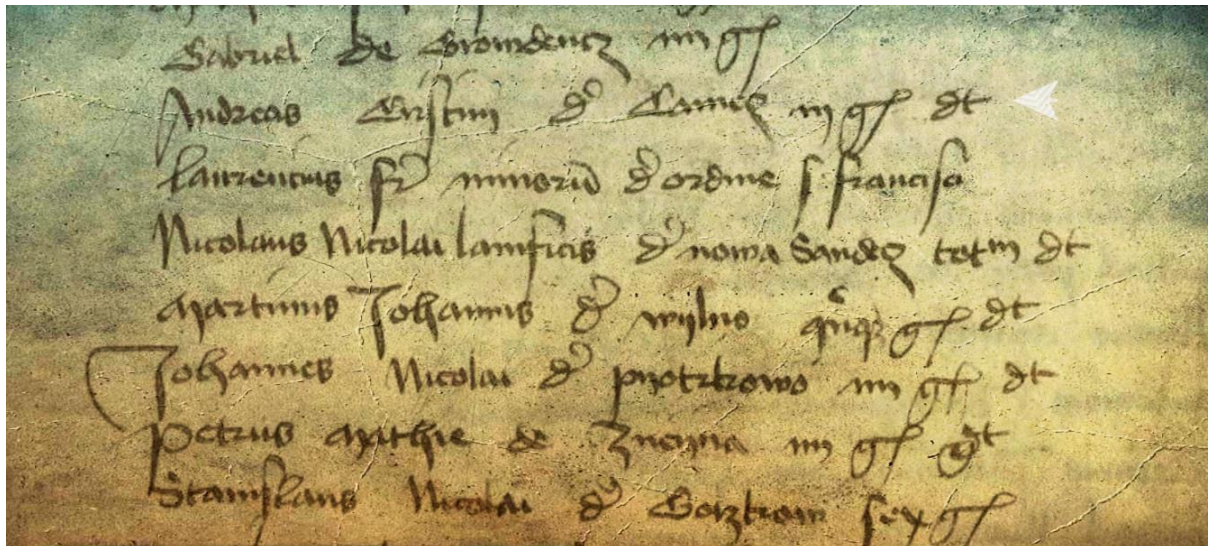
⁴⁵ Dmochy. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁴⁶ *Atlas Historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku*, cz. 2, Warszawa 1973, s. 162.

⁴⁷ Przemysław Zwoliński, dz. cyt., s. 178.

DROZDOWO, DROZDÓW – jedna z licznych polskich miejscowości o tych nazwach: Marcin s. Jana *de Drozdow*, **1484Z/281**, 3 gr.

DYLEWO – w Polsce jest kilka miejscowości o tej nazwie m.in. dawniej⁴⁸ i obecnie w pow. ostrołęckim: Stanisław s. Macieja (*Mathie*) *de Dilewo*, **1483L/065**, całość, [KP 1484/74B].

Ilustracja 11. Rok 1443, strzałką oznaczono wpis dotyczący Andrzeja s. Krystyna z Kamieńca (ob. Kamieńczyka)⁴⁹.

GAŁĄZKI – może chodzić o miejscowość położoną dawniej⁵⁰ w pow. łomżyńskim, obecnie część wioski Mikołajki na Podlasiu: Zachariasz s. Pawła *de Galasky*, **1499L/185**, 1 gr.

GAŚSIOROWO – nie można wykluczyć, że któryś z wpisów dotyczy mieszkańca miejscowości położonej dawniej⁵¹ w pow. nurskim, obecnie zaś w ostrowskim, gm. Zaręby Kościelne: Ninota⁵² (*Nynotha*) s. Smyśława? (*Smyli*) *de Ganszrew*, **1416/037**, [-]; Jan s. Macieja (*Mathie*) *de Ganschorovo*, **1470Z/265**, całość; Mikołaj s. Pawła *de Gąszyrowo*, **1473Z/278**, całość; Piotr s. Grzymisława⁵³ (*Grzymislay*) *de Gaszow*, **1480Z/176**, 3 gr; Mikołaja s. Pawła *de Gasyarowo*, **1483L/064**, całość.

GONIĄDZ: Wojciech s. Michała *de Gonyancz*, **1470Z/261**, całość.

GOSIE – być może chodzi o miejscowości z tym członem w nazwie, dawniej⁵⁴ i obecnie położone w pow. zambrowskim: Tomasz s. Jakuba *de Gossye*, **1468Z/226**, [KP 1470/38B], 2+całość; Świętosław (*Swanthoslaus*) s. Jakuba *de Gosze*, **1476L/137**, 2+całość.

⁴⁸ Dylewo. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁴⁹ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 141.

⁵⁰ Gałązki-Dłużniewo, obecnie część wsi Mikołajki. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁵¹ Gąsiorowo. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁵² Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 4, s. 67-68.

⁵³ Przemysław Zwoliński, dz. cyt., s. 174.

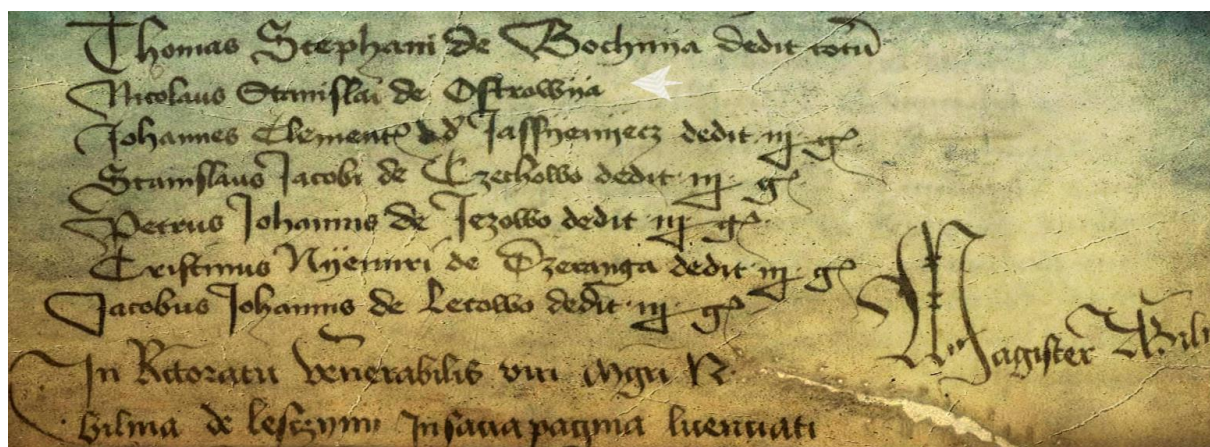
⁵⁴ Gosie Duże. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

GOSKI – miejscowości o tej nazwie istniały dawniej^{55,56}, m.in w pow. kamienieckim oraz zambrowskim a w tym ostatnim powiecie także obecnie Goski, to człon nazwy kilku miejscowości: Maciej (*Mathias*) s. Stanisława *de Gosky*, **1502Z/279**, 4 gr.

GOSTKOWO – to nazwa m.in. miejscowości położonej dawniej⁵⁷ i obecnie w pow. ostrowskim, gm. Szulborze Wielkie: Jan s. Benedykta *de Gostkow*, **1474L/096**, 2+całość. [KP 1477/24B, 1484/17M]: Andrzej s. Bieniasza⁵⁸ (*Benassii*) *de Gostkouro*, DP, **1492L/163**, 2 gr.

GODLEWO – dawniej w pow. nurskim⁵⁹, obecnie Godlewo to człon nazw wielu miejscowości w pow. ostrowskim: Michał s. Macieja (*Mathie*) *de Gotlewo*, **1449L/131**, 3 gr.

GZOWO – może chodzić o miejscowość położoną dawniej⁶⁰ i obecnie koło Pułtuska: Maciej (*Mathias*) s. Dadzboga⁶¹ (*Daczbogii*) *de Gzowa*, **1414-15/052**, [-]; Michał s. Stanisława *de Gzowo*, **1448Z/089**, 2 gr.

Ilustracja 12. Rok 1448, strzałką oznaczono wpis dotyczący Mikołaja s. Stanisława z Ostrowia (najprawdopodobniej ob. Ostrowi Mazowieckiej)⁶².

JANCZEWO – to niegdyś nazwa obecnego Jączewa w pow. plockim, ale dawniej^{63,64} także nazwy oraz człony nazw miejscowości w szlacheckich okolicach pow. wiskiego i nurskiego, obecnie w gm. Wizna, Jedwabne i Szulborze Wielkie: Andrzej s. Mikołaja *de Yanczewo*, **1455L/107**, 1 gr.

⁵⁵ Goski. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁵⁶ Goski. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁵⁷ Gostkowo. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁵⁸ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 1, s. 149.

⁵⁹ Godlewo. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁶⁰ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 3, s. 456.

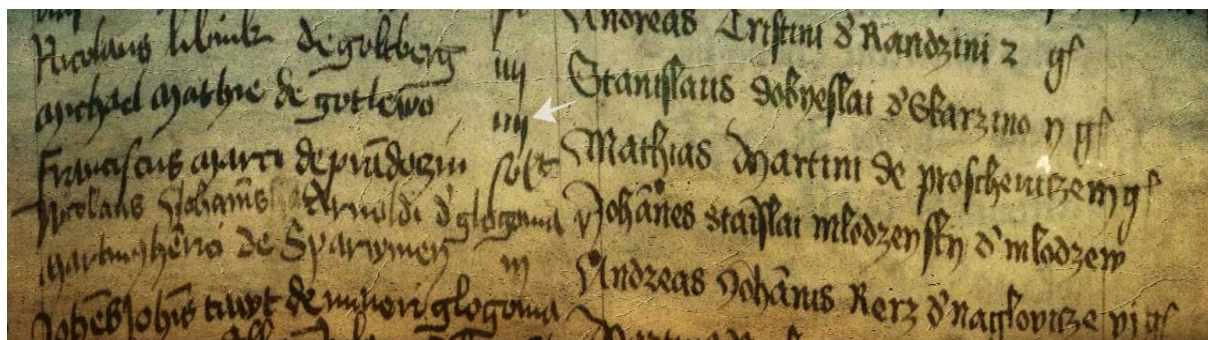
⁶¹ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 1, s. 448-449.

⁶² *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 161v.

⁶³ Janczewo I, Janczewo II, Janczewo III, Janczewo-Jakusze. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁶⁴ Janczewo, Janczewo-Sukmanki, Janczewo Wielkie. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

JARNUTY – dawniej⁶⁵ i obecnie w pow. ostrołęckim, gm. Czerwin i w pow. łomżyńskim, gm. Łomża: Stanisław s. Macieja (*Mathie*) *de Jernolti* DP, **1487L/095**, 2 gr.

Ilustracja 13. Rok 1449, strzałką oznaczono wpis dotyczący Michała s. Macieja z Godlewa⁶⁶.

KAMIEŃCZYK – wg. mediewisty Adama Wolffa wpis dotyczy mieszkańca ówczesnego Kamieńca, a obecnego Kamieńczyka: Andrzej s. Krystyna⁶⁷ (*Cristini*) *de Camecz*, **1443L/017**, 3 gr, [tenże Andrzej s. Krystyna został w 1447 r. notariuszem publicznym w Wielkopolsce⁶⁸]

KLUKOWO – prawdopodobnie chodzi o miejscowość położoną obecnie w pow. pułtuskim gm. Świercze, ale stary rodowód⁶⁹ mają także miejscowości o tej nazwie w obecnym pow. siemiatyckim, gm. Siemiatycze oraz pow. wysokomazowieckim, gm. Klukowo, natomiast początki Klukowa w pow. ostrowskim, gm. Małkinia Górna raczej nie sięgają tak daleko: Paweł s. Ścibora *de Clukovo*, **1474Z/229**, całość.

KOBYLIN – trudno powiedzieć, o który z licznych Kobylinów (m.in. w Wielkopolsce) chodzi: Marcin s. Piotra *de Kobynino*, **1451Z/149**, 2 gr; Andrzej s. Stefana *de Coblyno*, **1499Z/420**, całość; Marcin s. Macieja (*Mathie*) *de Coblino*, **1499Z/422**, całość.

KOBYLIN, KOBYLINO – dawniej w z. łomżyńskiej, w pow. kolneńskim⁷⁰, obecnie pow. łomżyński, gm. Piątница: Jan s. Mikołaja Pirogowskiego (*Pirogowsky*) *de Cobilino*, **1484Z/263**, 6 gr. Adam s. Mikołaja Pirogowskiego (*Pirogowsky*) *de Cobilino*, **1484Z/264**, 6 gr. [„Kobylińscy h. Podbóg, w ziemi łomżyńskiej. Mściława Pirog żył 1437 r. (Mil.). Stanisław Pirog z Kobylina, starosta i pisarz ziemski łomżyński 1421 r. (Zs. Łomż). Andrzej, wojski łomżyński, Stanisław, pisarz ziemski łomżyński i Mikołaj, starosta nowogrodzki, bracia Pirogowie z Kobylina, dopełnili działu dóbr 1474 r. Mikołaj wziął Kobylino, a dwaj drudzy – Drozdowo, Kalinowo i Michałowo”⁷¹.]

⁶⁵ Jarnuty. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka Słownika...

⁶⁶ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 167.

⁶⁷ Thum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 3, s. 174.

⁶⁸ A. Gąsiorowski, *Notariusze publiczni w Wielkopolsce schyłku wieków średnich. Katalog admisji w Gnieźnie i w Poznaniu 1420-1500*, Poznań 1993, s. 47, [za:] Kamieńczyk. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka Słownika...

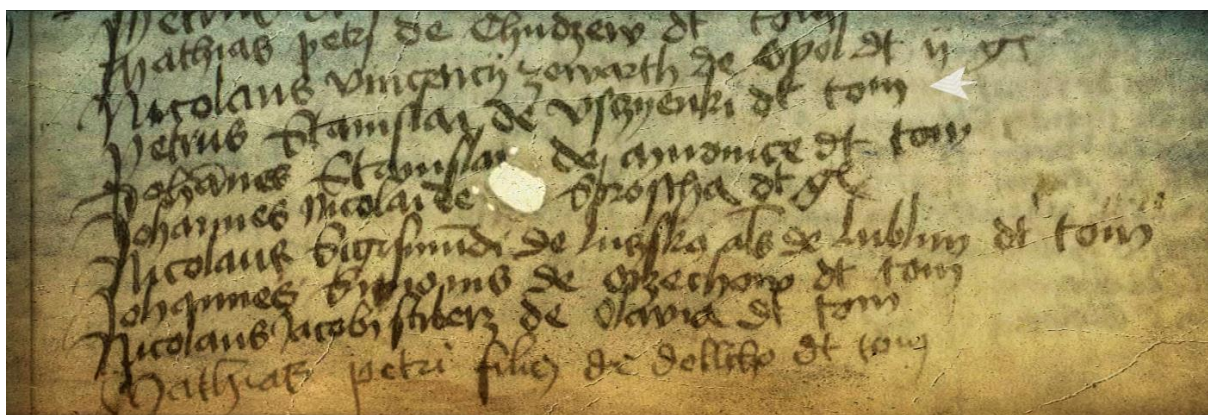
⁶⁹ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 4, s. 513.

⁷⁰ Kobylin. Kartoteka powiatu kolneńskiego w średniowieczu. Kartoteka Słownika...

⁷¹ Adam Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 10, s. 248.

KOLNO – może chodzić o Kolno w obecnym woj. podlaskim, które prawami miejskimi cieszy się od roku 1425 lub o istniejące przynajmniej od XIV w. Kolno w Wielkopolsce, w gm. Międzychód: Jan s. Mikołaja *de Colno*, **1455L/067**, 2 gr. [KP 1458/54B]; Jan s. Jana, **1455L/095**, całość; Marcin s. Jana *de Colno*, **1477L/084**, całość; Maciej (*Mathias*) s. Marcina **1500L/272**, 2 gr.

KOMOROWO, KOMORÓW – bardzo popularna nazwa miejscowości, ale przynajmniej jeden wpis dotyczy mieszkańca Komorowa w dawnym⁷² i obecnym pow. ostrowskim, gm. Ostrów Maz.: Stanisław s. Pawła *de Comorow*, **1420L/062**, 1½ gr; Jan *de Komorow*, **1433Z/091**, [-]; Piotr s. Marcina *de Comorow*, **1465Z/184**, 4 gr; Klemens s. Piotra *de Comorowo*, **1477L/069**, 2 gr, [Klemens był w 1492 r. notariuszem publicznym, a później plebanem ostrowskim, szlachetny Piotr z Komorowa wymieniony jest w dokumencie z 1492 r.⁷³]

Ilustracja 14. Rok 1471, strzałką oznaczono wpis dotyczący Piotra s. Stanisława z Uścianka⁷⁴.

KOSÓW – być może to dawny⁷⁵ i obecny Kosów Lacki w pow. sokołowskim: Kazimierz s. Stefana *de Chosowa*, **1474L/127**, całość.

KOWNACIN, KOWNACINO – prawdopodobnie to Kownacin dawniej⁷⁶ i obecnie w pow. kolneńskim, gm. Grabowo: Stanisław s. Jana *de Gownoczino*, **1450Z/154**, 3 gr.

KOWNATY – na obszarze dawnej diecezji płockiej leżały 3 miejscowości o podobnej nazwie, a jedna z nich w pow. wiskim⁷⁷, obecnie łomżyńskim, gm. Piątnica: Augustyn s. Jana *de Kownati DP*, **1487L/197**, [-].

KOWNATY – jw. lub w dawnym woj. kaliskim: Marcin s. Jana *de Cownathi*, **1450Z/150**, [-]; Borzysław s. Jana *de Kownati*, **1472L/020**; Jan s. Jana *de Kownathi*, **1478L/103**, 2 gr; Marek s. Jana *de Cownaty*, **1501L/215**, 3 gr.

⁷² Komorowo. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁷³ Tamże.

⁷⁴ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 267.

⁷⁵ *Słownik geograficzny...*, t. 4, s. 472.

⁷⁶ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 5, s. 229-230.

⁷⁷ Kownaty. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

KRUSZEW – niewykluczone, że chodzi o Kruszew w dawnym⁷⁸ pow. liwskim, obecnie węgrowskim, gm. Korytnica: Jan s. Piotra *de Crusew*, **1467L/021**, 4 gr.

KRZECZKOWO – dawniej^{79,80} w pow. bielskim oraz nurskim, a obecnie kilka miejscowości z tym członem w nazwie w pow. monieckim, gm. Mońki oraz pow. ostrowskim, gm. Czyżew: Borzym s. Mikołaja *de Crzczkow*, **1468L/143**, 6 gr, **1468Z/252** [drugi, częściowo wydrapany wpis dotyczy zapewne tego samego Borzyma]; Zygmunt s. Mikołaja *de Crzekowo*, **1468Z/251**, 4 gr.

KUNINO, KUNIN – na obszarze stanowiącym przedmiot niniejszego opracowania liczne miejscowości z członem Kunin w nazwie w dawnym^{81,82} i obecnym pow. ostrołęckim, gm. Goworowo oraz w pow. nurskim, a obecnie ostrowskim, gm. Boguty-Pianki: Piotr s. Michała *de Cunino*, **1435Z/099**, [nc]; Piotr s. Jana *de Kunyno*, **1492L/098**, [nc].

KUPISKI – dawniej⁸³ w z. łomżyńskiej, obecnie Stare i Nowe Kupiski w pow. łomżyńskim, gm. Łomża, Stanisław s. Jana *de Cupyschky*, **1480L/008**, 1 gr.

LIW: Mikołaj s. Mirona? (*Mireonii*) *de Liw*, **1428L/066**, 1 gr, [KP 1429/22B]; Mikołaj s. Jana *de Lyw*, **1450L/060**, 3 gr; Jan s. Piotra *de Lyw*, **1474L/003**, całość; Wojciech s. Jana *de Lyw*, **1474L/050**, całość; Mikołaj s. Bartłomieja *de Lyw*, **1474L/052**, całość; Jan s. Andrzeja *de Lyw*, **1474Z/193**, całość; Wojciech s. Jana *Zelan? de Lyw* DPO, **1480L/073**, 24 lipca, 2 gr; Jakub s. Bogusława *de Lyw*, **1494L/030**, całość; Jakub s. Jana Schypyk *de Lyw, clericus Poznaniensis dioc.*, **1493L/145**, 2 gr; Marcin s. Bartłomieja *de Liwy*, **1503L/225**, całość; Jan s. Macieja (*Mathie*) *de Liv*, **1503Z/334**, 5 gr.

ŁAWY – być może dawniej⁸⁴ i obecnie miejscowość w pow. ostrołęckim, gm. Olszewo-Borki: Michał *de Lawi*, **1409/047**, [-].

ŁĄTCZYN – dawniej⁸⁵ i obecnie w pow. ostrołęcki, gm. Rzekuń: Piotr s. Jana *de Lantchczyno*, **1502L/194**, 3 gr.

ŁEMPICE, ŁĘPICE – dawniej^{86,87,88}: w pow. wiskim, obecnie grajewskim gm. Wąsosz; w pow. bielskim, obecnie wysokomazowieckim, gm. Ciechanowiec; niegdyś Łempice, a obecnie Łępice w pow. pułuskim: Urban s. Jana *de Lampicze* DP, **1492Z/235**, 4 gr.

ŁOMŻA: Jakub s. Pawła *de Lomsza*, **1427Z/194**, 1 gr; Marcin s. Stefana *de Lomsza*, **1448Z/173**, 1 gr; Piotr s. Macieja (*Mathie*) *de Lomsza*, **1455Z/126**, 2 gr; Jan s. Andrzeja *de*

⁷⁸ Kruszew. Kartoteka powiatu liwskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁷⁹ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 5, s. 382.

⁸⁰ Krzczkowo, Krzczkowo-Stare Bienki. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁸¹ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 5, s. 477.

⁸² Kunin-Zamek. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁸³ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 5, s. 483.

⁸⁴ Ławy. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁸⁵ Henryka Sędziak, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie ostrołęckim*, „Studia Łomżyńskie” 2005, T. 16, s. 257.

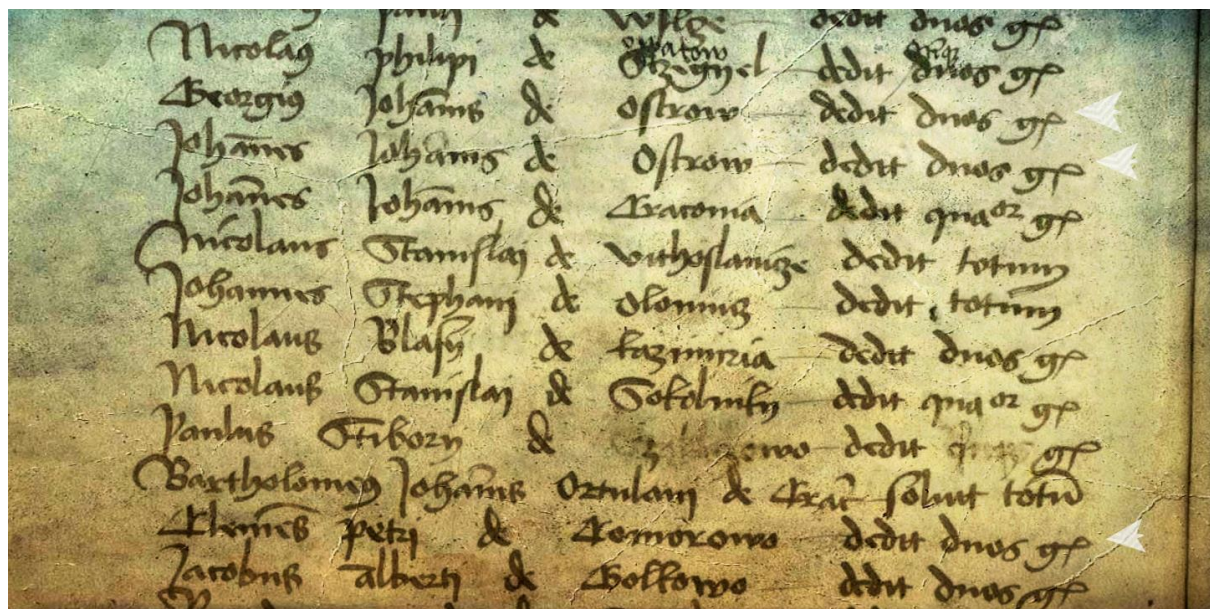
⁸⁶ Łempice. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁸⁷ *Słownik geograficzny...*, t. 15, cz. 2, s. 264.

⁸⁸ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 6, s. 338.

Lomza, **1464Z/123**, [nc], całość; Błażej s. Stefana *de Lomza*, **1464Z/180**, całość; Maciej (*Mathias*) s. Trojana *de Lompza*, **1466L/064**, całość, [Maciej z Łomży h. Rawicz był później pisarzem królewskim, biskupem kamienieckim i chełmskim, w roku zaś 1475 został wysłany w misji dyplomatycznej do Kaffy, na dwór chana Mengli Gireja⁸⁹]; Jakub s. Trojana *de Lomza* DP, **1470Z/238**, całość; Piotr s. Jana *de Lomza*, **1473Z/029**, 2 gr, [wymieniony w źródłach jako notariusz publiczny, admisja w Pułtusk w 1482 r.⁹⁰]; Mikołaj s. Stanisława *de Lomza* DP, **1480L/081**, 2 gr i 6 oboli⁹¹; Grzegorz s. Jana 1483L/097; Marcin s. Jana *de Lomza*, **1483L/157**, 3 gr; Tomasz s. Stanisława *de Lomza*, **1489Z/212**, 3 gr, [KP 1493/62B].

ŁOMŻYCA – dawniej⁹² wioska pod Łomżą, obecnie część miasta: Andrzej s. Jana *de Lomszyca* DP, **1464L/039**, całość, [KP 1466/29B]; Jan s. Jana *de Lomszyca*, **1473L/034**, [nc]+całość; Jakub s. Jana *de Lomszyca*, **1474Z/286**, całość; Paweł s. Jana *de Lomzicza*, **1477L/081**, 2 gr, [Jan był najprawdopodobniej wymienianym w wielu dokumentach ówczesnym wójtem Łomżycy⁹³].

Ilustracja 15. Rok 1477, u góry oznaczono strzałkami wpisy dotyczące dwóch braci s. Jana z Ostrowi, u dołu Klemensa s. Piotra z Komorowa⁹⁴.

MAŁKINIA – dawniej w pow. nurskim⁹⁵, obecnie ostrowskim: Andrzej s. Marcina *de Malkynia*, **1502L/112**, całość.

⁸⁹ *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, Wrocław 1974, s. 36-37.

⁹⁰ Kartoteka notariuszy publicznych w Polsce w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, [za:] *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500*, Kraków 2004, t. 2, s. 292.

⁹¹ Na 1 grosz przypadały 32 obole, zwane też półdenarami.

⁹² Łomżyca-Przedmieście, obecnie część miasta Łomża. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. *Kartoteka Słownika...*

⁹³ Tamże.

⁹⁴ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 293v.

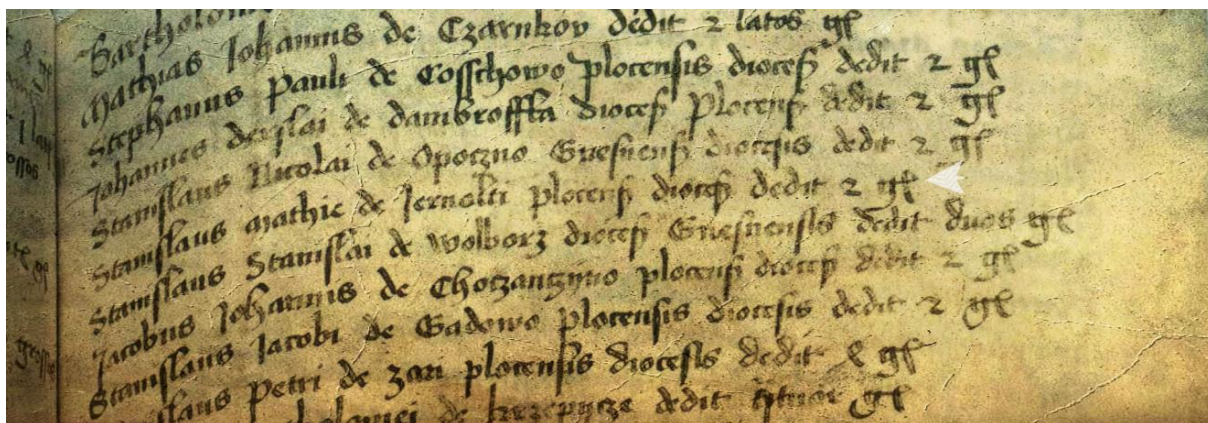
⁹⁵ Małkinia Górna. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. *Kartoteka Słownika...*

MAZEWO – dawniej^{96,97} kilka wiosek z członem Mazewo w nazwie w obecnym pow. nowodworskim gm. Nasielsk oraz w z. wiskiej, a obecnie pow. grajewskim, gm. Szczuczyn: Samson (*Sampson*) s. Piotra *de Mazewo*, **1457L/105**, 1 gr.

MOSZCZONA – dawniej⁹⁸ w z. mielnickiej, a obecnie pow. siemiatyckim, gm. Mielnik lub to niegdyś⁹⁹ Moszczona, a obecne Rabiany w pow. węgrowskim, gm. Korytnica: Mikołaj s. Piotra *de Moszczona*, **1457Z/111**, 1 gr.

MYŚKOWIEC, STARY MYSTKÓWIEC – prawdopodobnie to Myślakowiec alias Stary Mystkówiec, dawniej¹⁰⁰ w pow. kamienieckim, obecnie w wyszkowskim gm. Somianka: Teodor¹⁰¹ (*Ceder*) s. Macieja (*Mathie*) *de Miskowycz*, **1453L/058**, 3 gr.

NIEMYJE – kilka miejscowości z tym członem w nazwie w dawnym¹⁰² i obecnym pow. bielskim, gm. Rudka: Marek s. Mikołaja *de Nemige*, **1504L/104**, 2 gr.

Ilustracja 16. Rok 1487, strzałką oznaczono wpis dotyczący Stanisława s. Macieja z Jarnut¹⁰³.

OBIDZINO, OBIEDZINO – możliwe, że chodzi o Obiedzino dawniej¹⁰⁴ i obecnie w pow. kolneńskim, gm. Kolno: Tomasz s. Jana *de Obydzyno*, **1479Z/107**, 2 gr, [KP 1481/24B, 1489/1M].

OCHODNIK – zdaniem autorów opracowania *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500* to miejscowość położona na Podlasiu, być może chodzi o część obecnej miejscowości Kolembrody, w pow. radzyńskim, gm. Komarówka Podlaska: Stanisław s. Jakuba *de Ochodnik*, **1445L/051**, 1 gr.

⁹⁶ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 6, s. 561.

⁹⁷ Mazewo. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

⁹⁸ *Słownik geograficzny...*, t. 15, cz. 2, s. 357.

⁹⁹ Tamże, s. 531.

¹⁰⁰ Stary Mystkówiec. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁰¹ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 1, s. 394-395.

¹⁰² *Słownik geograficzny...*, t. 15, cz. 2, s. 380.

¹⁰³ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 347.

¹⁰⁴ Henryka Sędziak, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie kolneńskim*, s. 261.

OPECHOWO – dawniej¹⁰⁵ i obecnie w pow. ostrołęckim, gm. Troszyn: Maciej (*Mathias*) s. Andrzeja *de Opochw*, 1494Z/284, całość.

OSTROŁĘKA: Józef s. Krzysztofa *de Ostrolanka*, 1488Z/180, 4 gr; Bartłomiej s. Macieja (*Mathie*) *de Ostraląka*, 1495L/125, 5 gr; w *Księdze promocji* na stronie 174, wymieniony jest jeszcze Henryk *de Ostralanka*, [KP1442/18B].

OSTRÓW – Mikołaj s. Stanisława *de Ostrowya*, 1448L/081, [-], [zdaniem mediewisty Adama Wolffa wpis ten dotyczy z dużym prawdopodobieństwem mieszkańca obecnej Ostrowi Mazowieckiej: „wpisany bezpośrednio przed grupą Mazowszan, przed Janem synem Klemensa w z. czerskiej. Zapis nazwy [Ostrowi] identyczny jak w źródłach. Zapewne z Mazowsza, mieszczanin”¹⁰⁶]; Jerzy s. Jana *de Ostrow* 1477L/60, 2 gr; Jan s. Jana *de Ostrow* 1477L/61, 2 gr [także te dwa ostatnie wpisy mogą dotyczyć mieszkańców obecnej Ostrowi Mazowieckiej, gdyż znajdują się na jednej karcie z wpisem bardzo dobrze udokumentowanego studenta Klemensa z podostrowskiego Komorowa].

PERLEJEWO – dawniej¹⁰⁷ w z. drohickiej, obecnie w pow. siemiatyckim: Jan s. Jakuba *de Pyerleyow*, 1500L/297, 2 gr.

PODOSIE – dawniej¹⁰⁸ i obecnie w pow. łomżyńskim, gm. Miastkowo: Paweł s. Jana *de Podoschy*, 1475Z/237, całość; Łukasz s. Jana *de Podzaszye*, 1499Z/255, 4 gr, [ST 1501B, *Lucas de Podoschye*]; Marek s. Jana *de Podosze*, 1500L/258, 4 gr;

POLTWOSZ (PUŁTUSK?): Bartłomiej s. Stanisława *de Poltwosz*, 1504L/167, 5 gr.

PONIKIEW – na obszarze stanowiącym przedmiot tego opracowania dawniej¹⁰⁹ w pow. ostrowskim, obecnie w pow. ostrołęckim gm. Goworowo oraz w pow. pułuskim, gm. Pułusk: Mikołaj s. Abrahama (*Abrahe*) *de Ponykew*, 1443Z/125, 5 gr.

POPÓW, POPOWO – najprawdopodobniej chodzi o miejscowość w dawnym województwie, a obecnym pow. kaliskim, ale niewykluczone, że któryś z wymienionych studentów pochodził z dawnego¹¹⁰ Popowa, a obecnego Popowa Kościelnego w pow. wyszkowskim, gm. Somianka: Jan Wyszota¹¹¹ s. Wyszoty? (*Wysszoth*) *de Popow*, 1402/033, 3 gr; Stanisław *Beda*¹¹² *de Popow*, 1419Z/140, [-]; Władysław *de Popowo*, 1423L/039, [-]; Marcin s. Łukasza *de Popowo*, 1449L/009, 2 gr; Jan s. Adama (*Ade*) *de Popowa*, 1450L/076, 2 gr; Jakub s. Jana *de Popowe*, 1456Z/101, 2 gr. [KP 1473/53B].

¹⁰⁵ Opęchowo. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁰⁶ Ostrow Mazowiecka. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁰⁷ *Słownik geograficzny...*, t. 8, s. 87.

¹⁰⁸ Podosie. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁰⁹ Ponikiew, Ponikiew Duża, Ponikiew Mała. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹¹⁰ Popowo Kościelne. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

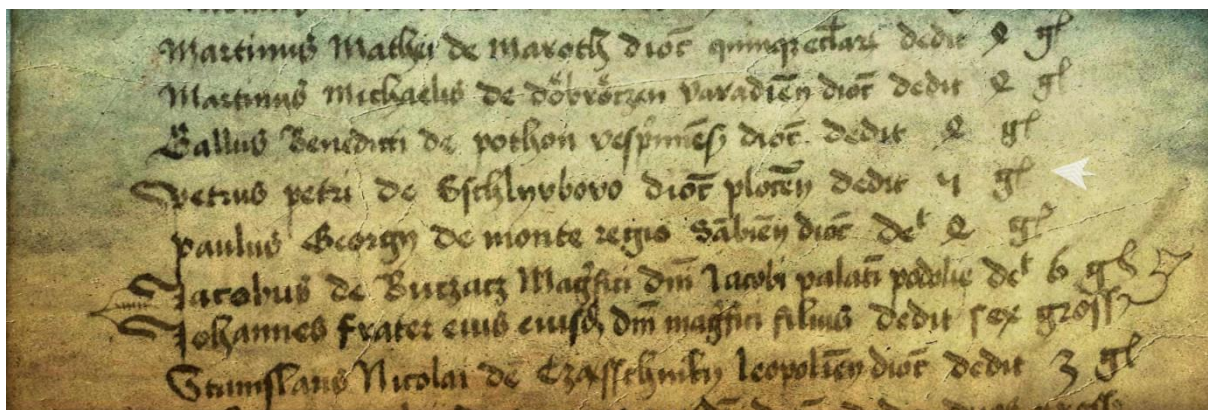
¹¹¹ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 6, s. 233-234.

¹¹² W dziele *Słownik staropolskich...*, t. 1, s. 116, wpis ten jest podany jako przykład użycia słowa „Beda”, ale bez wyjaśnienia czy chodzi o imię ojca, przydomek lub zawód.

PORYTE – dawniej^{113,114} w powiatach kolneńskim i zambrowskim, obecnie w tych samych powiatach, odpowiednio gm. Stawiski i gm. Zambrów: Maciej (*Mathias*) s. Jakuba *de Porithe*, **1488L/055**. 2½ gr. [KP 1490/79B], [zdaniem mediewisty Adama Wolffa ten ostatni wpis dotyczy mieszkańca miejscowości w pow. zambrowskim¹¹⁵]

PRZEWODOWO – może chodzić o którąś z miejscowości z członem Przewodowo w nazwie, położonych obecnie w pow. pułtuskim, gm. Gzy, o jednej z nich wspomniano już w dokumentach z roku 1240¹¹⁶: Piotr s. Marcina *de Przeuodow* DP, **1470L/111**, [-].

PUCZYCE – wioska w pow. łosickim, gm. Platerów, której początku sięgają średniowiecza¹¹⁷: Bartłomiej s. Rafała *de Puczycze*, **1483L/045**, 4 gr.

Ilustracja 17. Rok 1487, strzałką oznaczono wpis dotyczący Piotra s. Piotra ze Ślubowa¹¹⁸.

PULTUSK: Wisław¹¹⁹ (*Vislaus*) *de Pultowsko*, **1423L/045**, 1 gr; Jakub s. sędziego¹²⁰ (*Sandzay*) *de Polthowsko*, **1430L/158**, [-]; Stanisław Niedziałek lub s. Niedziałka¹²¹ (*Nyedzalonis*) *de Polthowsko*, **1430L/168**, [-]; Stanisław s. Jana *de Poltowsk*, **1443L/056**, 3 gr; Jan s. Stanisława *de Poltowszko*, **1448Z/105**, 2 gr; Maciej (*Mathias*) s. Mikołaja *de Polthewsk*, **1473Z/257**, całość, [wymieniony w źródłach jako notariusz publiczny, admisja w Krakowie w 1479 r.¹²²]; Piotr s. Piotra *de Polthowia*, **1473Z/295**, całość, [wyrok sądu rektorskiego 1478 r. – *In causa inter Petrum Ozera de Putolsko et Nicolaum de Rogozna dominus ex certis respectibus fecit eis silentium perpetuum, sub pena obediencie*¹²³]; Stanisław s. Stefana *de Polthowsko*, **1478L/036**, 2 gr; Jan s. Jakuba *de Poltowsk*, **1484Z/322**, 4 gr; Aleksy¹²⁴ (*Allexius*) s. Mikołaja *de Pulthowsko*, **1485L/110**, 2 gr; Hieronim s. Abrahama (*Abrahe*) *de Pultowszko*

¹¹³ Henryka Sędziak. *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie kolneńskim*, s. 263.

¹¹⁴ Poryte-Jabłoń. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹¹⁵ Tamże.

¹¹⁶ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 9, s. 318.

¹¹⁷ Tamże, s. 390.

¹¹⁸ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 351v.

¹¹⁹ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 6, s. 124.

¹²⁰ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 5, s. 35.

¹²¹ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 4, s. 39.

¹²² Kartoteka notariuszy publicznych w Polsce w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, [za:] *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500*, t. 2, s. 393.

¹²³ *Acta rectoralia Almae Universitatis studi Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX editionem curavit Wladislaus Wislocki*, Kraków 1893, t. 1, f. 1, s. 150, nr 703.

¹²⁴ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 1, s. 25.

DP, **1493L/021**, 3½ gr; Jan s. Stanisława, *de Palchavsko*, 1499Z/369, [-], [ST 1501B, Jan *de Poltowszko*]; Jan s. Piotra *de Poltowszk*, **1502L/156**, całość; Stanisław s. Stanisława *de Pulthowsko*, **1502L/246**, 5 gr; Stanisław s. Mikołaja *de Polthowsko*, **1506L/115** 4 gr.

RĘBISZEWO – dawniej¹²⁵ w pow. zambrowskim, obecnie kilka miejscowości z członem Rębiszewo w nazwie w pow. wysokomazowieckim gm. Wysokie Mazowieckie i zambrowskim gm. Kołaki Kościelne: Wit¹²⁶ (*Vitus*) s. Piotra *de Rąbyszewo*, **1495L/007**, całość.

ROSTKI – dawniej¹²⁷ wiele miejscowości z członem Rostki w nazwie w pow. nurskim, ostrołęckim, a także Rostki w z. drohickiej, obecnie w pow.: ostrołęckim – gm. Troszyn; ostrowskim – gm. Małkinia Górna i Zaręby Kościelne; węgrowskim – gm. Miedzna: Marcin s. Mikołaja *Rostky*, **1470L/019**, 2 gr.

RÓŻAN: Marek s. Piotra *de Rozan*, **1402/004**, 3 ½ gr; Stanisław s. Wojciecha *de Rosan*, **1422/021**, 3 gr; Jan s. Stanisława *de Roszan*, **1424L/041**, [-]; Mikołaj s. Świętosława (*Swathoslai*) *de Roszan*, **1426/133**, 2 gr, [KP 1429/41B]; Maciej (*Mathias*) s. Wojciecha *de Rozan*, **1433Z/069**, [-], [ten student, to najprawdopodobniej Maciej z Różana, kanclerz księcia mazowieckiego Bolesława IV, pleban makowski, czerski, kanonik płocki i warszawski (ufundował ołtarz w warszawskiej kolegiacie warszawskiej), z jego inicjatywy dokonano tłumaczenia na polski statutów królewskich, a on sam przetłumaczył statuty książąt mazowieckich, zmarł w 1467 r.¹²⁸]; Mikołaj s. Młodosta¹²⁹ (*Mlodost*) *de Rozan*, **1433Z/076**, całość [KP 1437/17B]; Piotr s. Stanisława *de Rozan*, **1436L/072**, 3 gr; Bernard s. Marcina *de Rosan*, **1462L/096**, całość; Paweł s. Mikołaja *de Rosan*, **1490L/131**, 3 gr i 1 denar¹³⁰; Leonard s. Marcina *de Rosnauia*, **1507L/212**, [nc]; następnego mieszkańca Różana brak jest w *Metryce*, ale figuruje w *Księdze promocji* – Paweł, [KP 1433/16B].

RYBNO, RYBIENKO – wg. autorów opracowania *Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500*, wpisy dotyczą miejscowości położonych na Mazowszu, niewykluczone zatem, że chodzi o wioski położone dawniej^{131,132} w pow. kamienieckim oraz łomżyńskim, a obecnie odpowiednio Rybienko w pow. wyszkowskim i Rybno w pow. łomżyńskim: Zygmunt s. Arnolda *de Ribno*, **1456Z/090**, 1 gr, [zdaniem mediewisty Adama Wolffa, Zygmunt pochodził z obecnego Rybienka, w roku zaś 1471 był plebanem Gołyminie¹³³]; Wincenty s. Jana *de Rybno*, **1459Z/181**, 2 gr; Gotard s. Gotarda *de Rybno*, **1466L/016**, 4 gr, [KP 1469/45B]; Mikołaj s. Ninoty (*Nynotha*) *de Rybno*, **1475Z//178**, całość, [zdaniem A. Wolffa, także Mikołaj pochodził z obecnego Rybienka, jego zaś ojciec pan Rybna, szlachetny Ninota wymieniany jest

¹²⁵ Rębiszewo, Rębiszewo-Studzianki, Rębiszewo-Zegadły. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika*...

¹²⁶ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 6, s. 128.

¹²⁷ *Nazwy miejscowe Polski*..., t. 11, s. 90-91.

¹²⁸ *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, s. 35-36.

¹²⁹ Tłum. za: *Słownik staropolskich*..., t. 3, s. 536.

¹³⁰ Na 1 grosz przypadało 16 denarów.

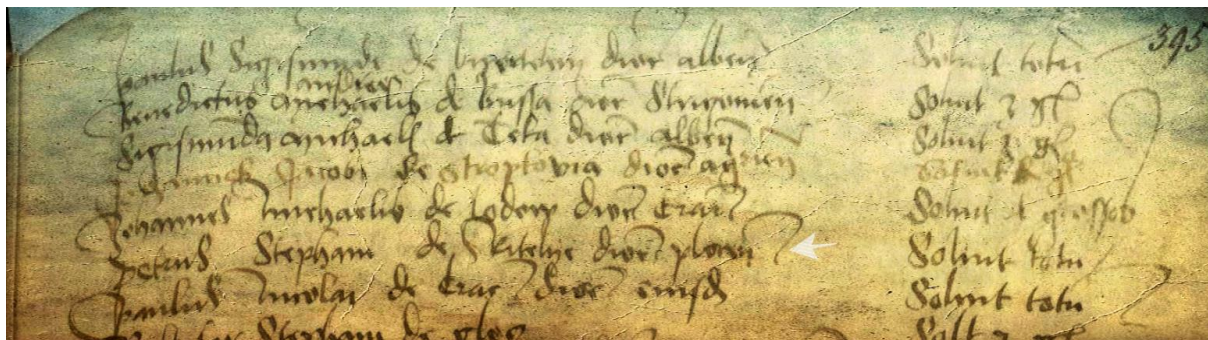
¹³¹ Rybienko Stare. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika*...

¹³² Rybno. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika*...

¹³³ Rybienko Stare. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika*...

w kilku dokumentach¹³⁴]; Jan s. Inbranta¹³⁵ (*Inbranti*) *de Ribno*, **1489L/045**, 6 gr, [także Jan pochodził z daniem A. Wolffa z Rybienka, w późniejszych zaś dokumentach pisany jest jako szlachetny Jan Rybieński¹³⁶]; Jan s. Jakuba *de Ribno* DPO, **1491L/020**, 29 kwietnia, całość, [KP 1493/78B].

RYTELE – szereg miejscowości o starym¹³⁷ rodowodzie położonych w obecnych gm. Ceranów i Kosów Lacki: Piotr s. Stefana *de Ritelye*, DP, **1493Z/307**, całość.

Ilustracja 18. Rok 1493, strzałką oznaczono wpis dotyczący Piotra s. Stefana z Ryteli¹³⁸.

SADYKIERZ – niegdyś miejscowość w woj. kaliskim, a obecnie łódzkim, ale także wioska dawniej¹³⁹ w pow. kamienieckim, obecnie pułuskim, gm. Obryte: Maciej (Mathias) s. Marcina *de Schadykerz*, 1463L/148, całość; następnego mieszkańca Sadykierza brak jest w *Metryce*, ale figuruje w *Księdze promocji* – Andrzej z Sadikierza (*Schadikers*), [KP 1460/34B].

SEROCK: Jan *de Siroczecz*, **1458L/088**, 2 gr, [KP 61/15B]; Gawin¹⁴⁰ (*Gawyn*) s. Jana *de Siroczecz*, **1469Z/17**, całość.

SKIBNIEW – kilka wiosek o starym¹⁴¹ rodowodzie w położonych w obecnym pow. sokołowskim, gm. Sokołów Podlaski: Andrzej s. Wojciecha *de Skibnyew*, 1474L/103, 2+całość, [KP 1477/20B]; Jerzy s. Wojciecha *de Szkybnyew*, 1474Z/267, całość.

SŁAWIEC – dawniej¹⁴² w z. łomżyńskiej, obecnie w pow. łomżyńskim, gm. Nowogród: Paweł s. Mikołaja *de Slawcz*, **1485L/088**, 11 denarów; Stanisław s. Mikołaja *de Slawcz*, **1485L/089**, 11 denarów, [wszyscy wymienieni są członkami władającego wówczas Sławcem rodu Szorców¹⁴³].

¹³⁴ Tamże.

¹³⁵ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 2, s. 345.

¹³⁶ Rybienko Stare. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. *Kartoteka Słownika...*

¹³⁷ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 12, s. 127-128.

¹³⁸ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 395.

¹³⁹ Sadykierz. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. *Kartoteka Słownika...*

¹⁴⁰ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 2, s. 88.

¹⁴¹ *Nazwy miejscowe Polski...*, t. 14, s. 30.

¹⁴² Tamże, s. 102-103.

¹⁴³ Sławiec. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. *Kartoteka Słownika...*

SŁOPSK – dawniej¹⁴⁴ w pow. kamienieckim, obecnie w pow. wyszkowskim, gm. Zabrodzie: Jan s. Arnulfa¹⁴⁵ (*Arnolphi*) *de Slopsz*, **1473L/137**, całość, [Arnulf jest najprawdopodobniej tożsamy z Arnoldem występującym w innych dokumentach dotyczących Słopska z tamtego okresu¹⁴⁶].

SOKOŁOWO, SOKOŁÓW – dawniej często występująca nazwa miejscowości, szczególnie w z. drohickiej, łomżyńskiej, nurskiej i wiskiej, popularna także obecnie, niewykluczone, że któryś z wpisów dotyczy obecnego Sokołowa Podlaskiego: Jakub s. Szymona *de Socolowo*, **1423Z/102**, całość; Jakub s. Stefana *de Sokolowo*, **1431Z/103**, [-]; Mikołaj s. Gotarda *de Socolow*, **1436L/136**, 2 gr; Stanisław *de Sokolowo*, **1438Z/043**, 4 gr; Jan s. Stanisława *de Sokolow*, **1468L/045**, 1 gr; Mikołaj s. Macieja (*Mathie*) *de Sokolow*, **1472Z/077**, 2 gr.

SOKOŁY, SOKOŁÓW – jw.: Marcin s. Macieja (*Mathie*) *de Sokoly*, **1508L/052**, 4 gr, [ST 1510B, Marcin *de Sokoli* (*viceprocurator arcis Cracoviensis*)].

SUCHA – niezwykle popularna nazwa miejscowości, ale nie można wykluczyć, że to dawna¹⁴⁷ Sucha w pow. liwskim, a obecnie Nowa Sucha w pow. węgrowskim, gm. Grębków: Tobiasz s. Jana *de Sucha*, **1458Z/170**, 2 gr.

SULEĆCIN, SULEĆCINO – być może to dawny¹⁴⁸ Sulęcín w pow. ostrowskim, a obecny Sulęcín Szlachecki w tym samym powiecie, gm. Stary Lubotyń: Wojciech *de Swlanczynow*, **1413/082**, całość.

SURAŻ – dawniej jeden z ważnych grodów z. drohickiej, obecnie miejscowość w pow. białostockim, gm. Suraż: Jan s. Stanisława *de Szvrasz*, **1501Z/257**, 13 listopada, 2 gr.

ŚLUBÓW – dawniej¹⁴⁹ wioska w pow. kamienieckim, podniesiona do rangi miasta w roku 1477, obecnie wioska w pow. wyszkowskim, gm. Wyszaków: Piotr s. Piotra *de Schlyvbovo* DP, **1487Z/278**, 4 gr.

TARASKOWO – dawniej¹⁵⁰ w pow. wiskim, obecnie w pow. łomżyńskim, gm. Piątnica: Maciej (*Mathias*) s. Mikołaja *de Taraszkov*, **1498Z/215**, całość, [Mikołaj, ojciec Macieja był w latach 1506-1509 podkomorzym wiskim¹⁵¹].

TRZCIANKA – jest bardzo prawdopodobne, że chodzi o miejscowość dawniej¹⁵² położoną w pow. kamienieckim, a obecnie wyszkowskim, gm. Brańszczyk, Jan s. Jana *de Trczanka* DP, **1490Z/244**, 15 kwietnia, 4 gr.

¹⁴⁴ Słopsk. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁴⁵ Tłum. za: *Słownik staropolskich...*, t. 1, s. 65.

¹⁴⁶ Słopsk. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁴⁷ Nowa Sucha. Kartoteka powiatu liwskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁴⁸ Sulęcín Szlachecki. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

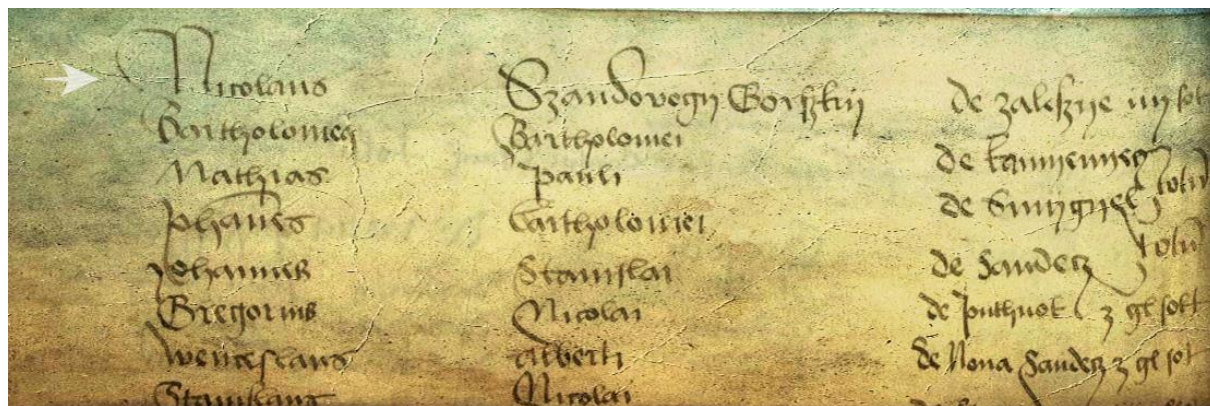
¹⁴⁹ Ślubów. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁵⁰ Taraskowo. Kartoteka powiatu wiskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁵¹ Tamże.

¹⁵² Trzcianka. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

TYSZKI – dawniej^{153,154,155} w pow. łomżyńskim, kolneńskim i zambrowskim, obecnie człon nazw kilku miejscowości w pow. ostrołęckim, gm. Czerwin oraz pow. kolneńskim, gm. Kolno: Trojan s. Piotra *de Tiski* DP, **1501Z/281**, 24 grudnia, 2 gr, [w tym przypadku może chodzić o istniejące niegdyś w z. łomżyńskiej Tyszki-Trojany¹⁵⁶]; Andrzej s. Marcina Duczka¹⁵⁷ (*Dvezka*) *de Thyszky*, **1502L/075**, całość.

Ilustracja 19. Rok 1500, strzałką oznaczono wpis dotyczący Mikołaja s. Sędziwoja Górskiego z Zalesia¹⁵⁸.

UŚCIANEK, UŚCIANEK WIELKI – zdaniem A. Wolffa wpis dotyczy mieszkańca Uścianka Wielkiego, położonego dawniej¹⁵⁹ w pow. nurskim, obecnie ostrowskim, gm. Zaręby Kościelne, Stanisław, ojciec studenta Piotra wymieniany jest w dokumentach dotyczących tej wioski, a pochodzących z roku 1470: Piotr s. Stanisława *de Vsczyenki*, **1471Z/170**, całość.

WĄSOSZ – miejscowość w Wielkopolsce lub dawniej w pow. wiskim, a obecnie grajewskim, gm. Wąsosz, która lokację miejską uzyskała w 1436 r.¹⁶⁰: Jan s. Wojciecha *de Wanssosche*, **1479Z/125**, 3 gr; Jakub s. Piotra *de Wanszosche*, **1480Z/175**, całość, [Wąsowski Jakób z Wąsosza (*de Wanssosche*), kanonik gnieźnieński, instalowany dnia 27 lutego 1487 r.¹⁶¹]; Jan s. Jana *de Wąschosche*, **1485Z/239**, 2 gr.

WĄSOWO, WĄSÓW, WĄSEWO – któryś z wpisów może dotyczyć mieszkańca Wąsewa dawniej¹⁶² i obecnie w pow. ostrowskim, gm. Wąsewo: Bernard s. Szymona *de Wanszaw*, **1433L/010**, 1 gr; Maciej (*Mathias*), s. Piotra *de Wanschow*, **1448L/059**, całość, [KP 1450/20B]; Franciszek s. Stanisława *de Wąsowo*, **1475Z/243**, 2+całość, [KP 1480/16B].

¹⁵³ Tyszki, gmina Czerwin. Tyszki-Nadbory. Kartoteka powiatu łomżyńskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁵⁴ Tyszki-Łabno. Tyszki-Wądołowo. Kartoteka powiatu kolneńskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁵⁵ Tyszki. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁵⁶ *Atlas Historyczny Polski. Mazowsze...*, cz. 2, s. 228.

¹⁵⁷ Słowo „Duczka” występuje w *Słowniku staropolskich nazw osobowych*, t. 1, s. 535.

¹⁵⁸ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 439v.

¹⁵⁹ Uścianek Wielki. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁶⁰ *Słownik geograficzny...*, t. 13, s. 177.

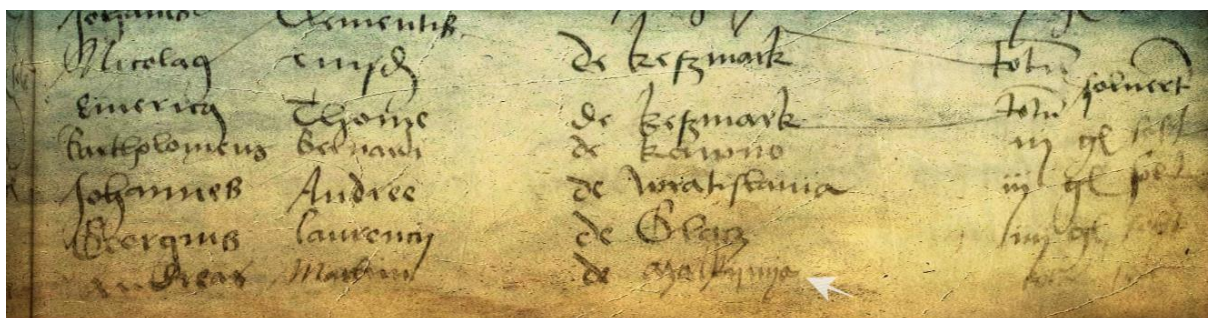
¹⁶¹ *Pałacy i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, Gniezno 1883, t. 4, s. 243.

¹⁶² Wąsewo. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

WĘGRÓW: Stanisław s. Marcina *de Wagrow*, **1500L/370**, całość; Jerzy s. Bartłomieja *de Wangrow*, **1501L/150**, 4 gr.

WIŚNIEWO – dawniej^{163,164,165} miejscowości o tej nazwie leżały m.in. w pow. kamienieckim, ostrołęckim, zambrowskim, obecnie odpowiednio w: pow. ostrowskim, gm. Ostrów Mazowiecka; pow. ostrołęckim, gm. Czerwin; pow. zambrowskim, gm. Zambrów: Mikołaj s. Wojciecha *de Wysznawa*, **1421L/092**, 1 gr; Paweł s. Mikołaja *de Vysnyevo*, **1485Z/202**, 2 gr; Paweł s. Stanisława *de Wysznow*, **1501L/142**, 3 gr.

WOJNY – być może chodzi o jedną z licznych miejscowości z członem Wojny w nazwie, położonych dawniej¹⁶⁶ w szlacheckiej okolicy pow. bielskiego, obecnie zaś w pow. wysokomazowieckim, gm. Szepietowo: Jan s. Chwalisława¹⁶⁷ (*Chwalislai*) *de Woyny*, **1426/070**, [-].

Ilustracja 20. Rok 1502, strzałką oznaczono wpis dotyczący Andrzeja s. Marcina z Małkini¹⁶⁸.

ZALESIE – zdaniem A. Wolffa chodzi najprawdopodobniej o Zalesie w dawnym¹⁶⁹ i obecnym pow. ostrowskim, gm. Ostrów Mazowiecka: Mikołaj s. Sędziwoja (*Szandovogii*) Górskiego (*Gorszky*) *de Zaleszye*, **1500L/125**, 4 gr, [ST 1504B, Mikołaj *de Zalesye*], [już w roku 1480 Zalesie należało do Sędziwoja z Zalesia, tenże Sędziwój miał być także wojskim łomżyńskim¹⁷⁰, pobliskie zaś Jelenie były własnością Górskich¹⁷¹].

ZAMBRZYCE – zdaniem A. Wolffa chodzi o Zambrzyce położone dawniej¹⁷² i obecnie w szlacheckiej okolicy pow. zambrowskiego, gm. Rutki, najprawdopodobniej to dzisiejsze Stare Zambrzyce: Mikołaj s. Jana *de Zambrzycze*, **1482L/055**, 4 gr.

ZARĘBIN, ZARĘBY – niewykluczone, że to jedna z licznych miejscowości z członem Zaręby w nazwie położonych dawniej¹⁷³ w pow. nurskim, a obecnie ostrowskim, gm. Zaręby

¹⁶³ Wiśniewo. Kartoteka powiatu kamienieckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁶⁴ Wiśniewo. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁶⁵ Wiśniewo I, Wiśniewo II. Kartoteka powiatu zambrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁶⁶ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, t. 13, s. 758.

¹⁶⁷ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 1, s. 351.

¹⁶⁸ *Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. P. I...*, k. 473.

¹⁶⁹ Zalesie-Wielicz. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁷⁰ Tamże.

¹⁷¹ Jelenie. Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁷² Zambrzyca, Zambrzyce-Jankowo, Kartoteka powiatu ostrowskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁷³ Zaręby, Zaręby-Bolędy, Zaręby-Choromany, Zaręby Kościelne, Zaręby Leśne, Zaręby-Sasiny, Zaręby-Warchoły. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

Kościelne: Ścibor s. Przedwoja¹⁷⁴ (*Przedwoj*) *de Zaręby*, **1468L/101**, całość, [KP 1470/17B, 1473/8M]; Piotr s. Stanisława *de Zarembino*, **1498Z/187**, 3 gr, [ST 1505B, Piotr *de Zarębyno* (*mortus in Lowicz, in rectoratu anno 1507*)].

ZGLECZEWO – dawniej¹⁷⁵ w pow. nurskim, obecnie Zgłeczewo to człon nazw kilku wiosek w pow. ostrowskim, gm. Zaręby Kościelne: Stanisław s. Szczepana *de Sgłeczowo*, **1501Z/256**, 13 listopada, 3 gr, [Szczepan ze Zgłeczewa wymieniany jest w dokumentach z roku 1492, a jego syn Stanisław został podsędkiem nurskim¹⁷⁶].

ŻUŻEL, ZUZELA – najprawdopodobniej dawny Żużel w woj. ruskim, a obecne Żużelany w obwodzie lwowskim albo Żużel w ob. woj. opolskim, ale nie można wykluczyć Zuzeli dawniej¹⁷⁷ w pow. nurskim, a obecnie w ostrowskim, Maciej (*Mathias*) s. Mikołaja *de Szuzel*, **1422/067**, [-].

Ilustracja 21. Wnętrze Collegium Maius, fot. Swifteye.

Źródło: Centrum Promocji i Komunikacji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie promocja.uj.edu.pl.

¹⁷⁴ Tłum. za: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 4, s. 365.

¹⁷⁵ Zgłeczewo, Zgłeczewo Panieńskie. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

¹⁷⁶ Tamże.

¹⁷⁷ Zuzela. Kartoteka powiatu nurskiego w średniowieczu. Kartoteka *Słownika...*

BIBLIOGRAFIA

Acta rectoralia Almae Universitatis studi Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX editionem curavit Wladislaus Wislocki, Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 1893.

Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis, oprac. Adam Chmiel, Kraków 1887 (t. 1, fasc. 1-3, *ab anno 1400 ad annum 1489*), 1892 (t. 2 fasc. 1, *ab anno 1490 ad annum 1515*).

Atlas Historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku, cz. 2, pod red. Władysława Pałuckiego, Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1973.

Atlas Historyczny Polski. Województwo podlaskie w drugiej połowie XVI wieku, cz. 1, pod red. Władysława Pałuckiego, Warszawa : Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, 2021.

Barycz Henryk, *Uniwersytet Jagielloński w życiu narodu polskiego*, Wrocław – Warszawa – Kraków : Zakład Naukowy im. Ossolińskich, 1964.

Boniecki Adam, *Herbarz Polski*, t. 10, Warszawa : Gebethner i Wolff, 1907.

Bullarium Poloniae, t. 5-6, Rzym : Ośrodek Dokumentacji i Pontyfikatu Jana Pawła II, 1982 (5), 1988 (6).

Citko Lilia, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2001.

Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364-1764, t. 1, pod red. Kazimierza Lepszego, Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 1964.

Estreicher Karol, *Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, Warszawa : Wydawnictwo Interpress, 1971.

Indeks studentów Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1400-1500, oprac. Jerzy Zathy i Jerzy Reichan, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk : Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1974.

Karbowiak Antoni, *Ubiory profesorów i uczniów w Uniwersytecie Jagiellońskim (1364-1889)*, Kraków : Nakładem Redakcji „Przeglądu Powszechnego”, 1889.

Kowalczyk Maria, *Odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego w świetle mów Bartłomieja z Jasła*, „Małopolskie Studia Historyczne” 6, 1964, nr 3-4, s. 23-42.

Królik Ludwik, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa : Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1990.

Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku, wydał Antoni Gąsiorowski przy współpracy Tomasza Jurka, Izabeli Skierskiej, Wincentego Swobody, Kraków : nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 2000.

Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w., pod red. Bronisława Geremka, Warszawa : Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk – Wydawnictwo Naukowe Semper, 1997.

Kumor Bolesław, *Granice metropolii i diecezji polskich (966-1939)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1969, T. 18, s. 290–352.

Manikowska Halina, *Kultura polski średniowiecznej XIV-XV w.*, [w:] *Kultura Polski średniowiecznej XIV-XV w.*, pod red. Bronisława Geremka, Warszawa : Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk – Wydawnictwo Naukowe Semper, 1997, s. 333-361.

Metrica seu Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis, P. 1, *inde ab anno 1400 usque ad annum 1508*, Kraków : Akademia Krakowska, XV-XVI w.

Metryka Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1400-1500, t. 1-2, wydali Antoni Gąsiorowski, Tomasz Jurek, Izabela Skierska przy współpracy Ryszarda Grzesika, Kraków : Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2004.

Morawski Kazimierz, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Średnie wieki i odrodzenie*, t. 1, Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1900

Muczkowski Józef, *Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych*, Kraków : nakładem i czcionkami Józefa Czecha, 1842.

Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany, t. 1-16, praca zbiorowa, Kraków : Wydawnictwa Instytutu Języka Polskiego PAN, 2004-2021.

Niemiec Dariusz, Marcin Starzyński, *Collegium Minus*, Kraków : Księgarnia Akademicka, 2015.

Ożóg Krzysztof, *Uniwersytet Krakowski: przykład późnośredniowiecznego eklektyzmu*, [w:] *Średniowieczna wizja świata*, pod red. Teresy Wolińskiej i Mirosławy J. Leszki, Łódź : Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, 2009, s. 235-250.

Polski słownik biograficzny, t. 19, red. naczelny Emanuel Rostworowski, Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1974.

Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych, oprac. Jan Korytkowski, Gniezno : nakładem J. B. Langeo, 1883.

Ptaśnik Jan, *Obrazki z życia żaków krakowskich w XV i XVI wieku*, Kraków : w drukarni „Czasu”, 1900.

Sędziak Henryka, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie kolneńskim*, „Studia Łomżyńskie” 2004, T. 15, s. 249-268.

Sędziak Henryka, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w powiecie ostrołęckim*, „Studia Łomżyńskie” 2005, T. 16, s. 245-265.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 1-15, Warszawa : nakładem Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1880-1902.

Słownik staropolskich nazw osobowych, t. 1-7, pod red. Witolda Taszyckiego, Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1965-1984.

Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849, oprac. i wydał Józef Muczkowski, Kraków 1849.

Zwoliński Przemysław, *Funkcja słotwórcza elementu -slaw w staropolskich imionach osobowych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 1950, z. 10, s. 166-185.

Złotkowski Piotr, *Nazwy miejscowe dawnego powiatu nurskiego na Mazowszu*, „Zeszyty Curyło-Metodiańskie” 2017, nr 6, s. 96-111.

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Kartoteka Słownika Historyczno-Geograficznego Mazowsza w Średniowieczu, oprac. zespół pod kierunkiem Adama Wolffa, Pracownia Atlasu Historycznego Instytutu Historii PAN.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

Biblioteka Jagiellońska jbc.bj.uj.edu.pl [dostęp 27.08.2023].

Centrum Promocji i Komunikacji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie promocja.uj.edu.pl [dostęp 24.08.2023].

Muzeum Narodowe w Krakowie imnk.pl [dostęp 30.08.2023].

Sędziak Henryka, *Nazwy wsi drobnoszlacheckich w łomżyńskim. Słownik*, na portalu wirtualnie.lomza.pl [dostęp 08.08.2023].

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa wbc.poznan.pl [dostęp 25.08.2023].